

TRYGGT MOT FRAMTIDEN

SIDAN
4

SIDAN
12

INNEHÅLL

- 4 Tryggt mot framtiden
- 6 Skyddspolisens särskilda roll
- 8 Skyddspolisen får en större roll i bekämpningen av hot mot den nationella säkerheten
- 10 Det kan räcka med ihärdig bevakning för att avslöja en spionageoperation
- 12 Skyddspolisen söker proaktivt efter svaga signaler
- 18 Att arbeta vid Skyddspolisen: Saana Nilsson
- 20 Skyddspolisen i tal och siffror år 2018
- 22 "Skyddspolisens rapporter innehåller alltid information som inte kan fås av någon annan aktör"
- 24 Skyddspolisens grundarbete
- 26 Hur en säkerhetsutredning går till
- 28 Den radikalislamistiska ideologin har fortfarande en stabil skara anhängare i Finland
- 30 Terrorismbekämpning i allt närmare samarbete med polisinsatserna
- 32 Terrorhotbedömning
- 34 Utländska underrättelsetjänster strävar efter att påverka det politiska beslutsfattandet i Finland
- 36 På tal om hybridpåverkan
- 38 Den nya underrättelsetjänsten bidrar avsevärt till bekämpningen av cyberspionage
- 40 Cyberspionagevärlden har blivit aggressivare
- 42 Tio frågor om lagen om civil underrättelseinhämtning
- 44 Medborgarnas stora förtroende för Skyddspolisen
- 46 Axplock ur Skyddspolisens historia
- 56 Föregångarna: Detektiva centralpolisen och Statspolisen I och II

SIDAN
22

SIDAN
28

SIDAN
46

Tryggt mot framtiden

I år fyller Skyddspolisen 70 år. Samtidigt firas 100-årsjubileet för den finländska säkerhetspolisen. Under de senaste åren har Skyddspolisen förändrats snabbt även i ett historiskt perspektiv. Den enligt vissa aningen gammalmodiga säkerhetspolisen har under de senaste åren utvecklats snabbt – Skyddspolisen håller på att förvandlas till en modern säkerhets- och underrättelsetjänst.

Skyddspolisen har med finländska mått och särskilt med beaktande av läget för statsfinanserna fått ett betydande tillskott av resurser. För närvarande har myndigheten cirka 400 anställda. Även om vi till och med i nordisk jämförelse fortfarande är klart mindre än våra motsvarigheter i andra länder har tilläggsresurserna gett oss bättre möjligheter än förr att bemöta förändringarna i verksamhetsmiljön. Den nya underrättelagstiftningen förbättrar ytterligare våra möjligheter att fullgöra våra samhälleliga ålägganden.

Om Skyddspolisen har förändrats kraftigt kan man säga att säkerhetsmiljön har förändrats ännu mera. En sådan "åsiktspolis" som Skyddspolisen var under de första åren av sin historia har vi inte längre varit på flera årtionden – i dag ligger tyngpunkten i vårt arbete enbart på bekämpning och förebyggande av de allvarligaste hoten mot den nationella säkerheten.

Finland har alltid utsatts för spionage och främmande stater har på många sätt försökt påverka det politiska beslutsfattandet i vårt land. Främmande maktens verksamhet mot Finland och på finländskt territorium har genom tiderna utgjort ett viktigt arbetsfält även för Skyddspolisen och dess föregångare.

Digitaliseringen har hjälpt oss att utveckla informationsanvändningen och förbättra både produktiviteten och effektiviteten i arbetet. Den andra sidan av myntet är att vi har blivit alltmer beroende av datanät. Detta ger våra motståndare möjlighet att leta efter och utnyttja sårbarheter i datanäten. Cyberhoten har tyvärr utvecklats snabbare än myndigheternas förmåga att avvärja dem. I dagens läge är det möjligt att orsaka större skada än tidigare men med mindre risk att åka fast. I topp bland de nya hoten finns således främmande staters förehavanden, som via nätet siktar in sig på Finland. Denna verksamhet byter ständigt skepnad i takt med att tekniken utvecklas.

År 2019 är ett år att fira inte bara för Skyddspolisen, utan även för demokratin. På våren går vi till valurnorna för att rösta i både riksdagsvalet och Europaparlamentsvalet. Skyddspolisen och de övriga myndigheterna var redan inför presidentvalet förberedda på att någon utomstående aktör kunde vilja påverka valresultatet. Lyckligtvis upptäcktes då inga allvarliga försök till att försöka påverka valet.

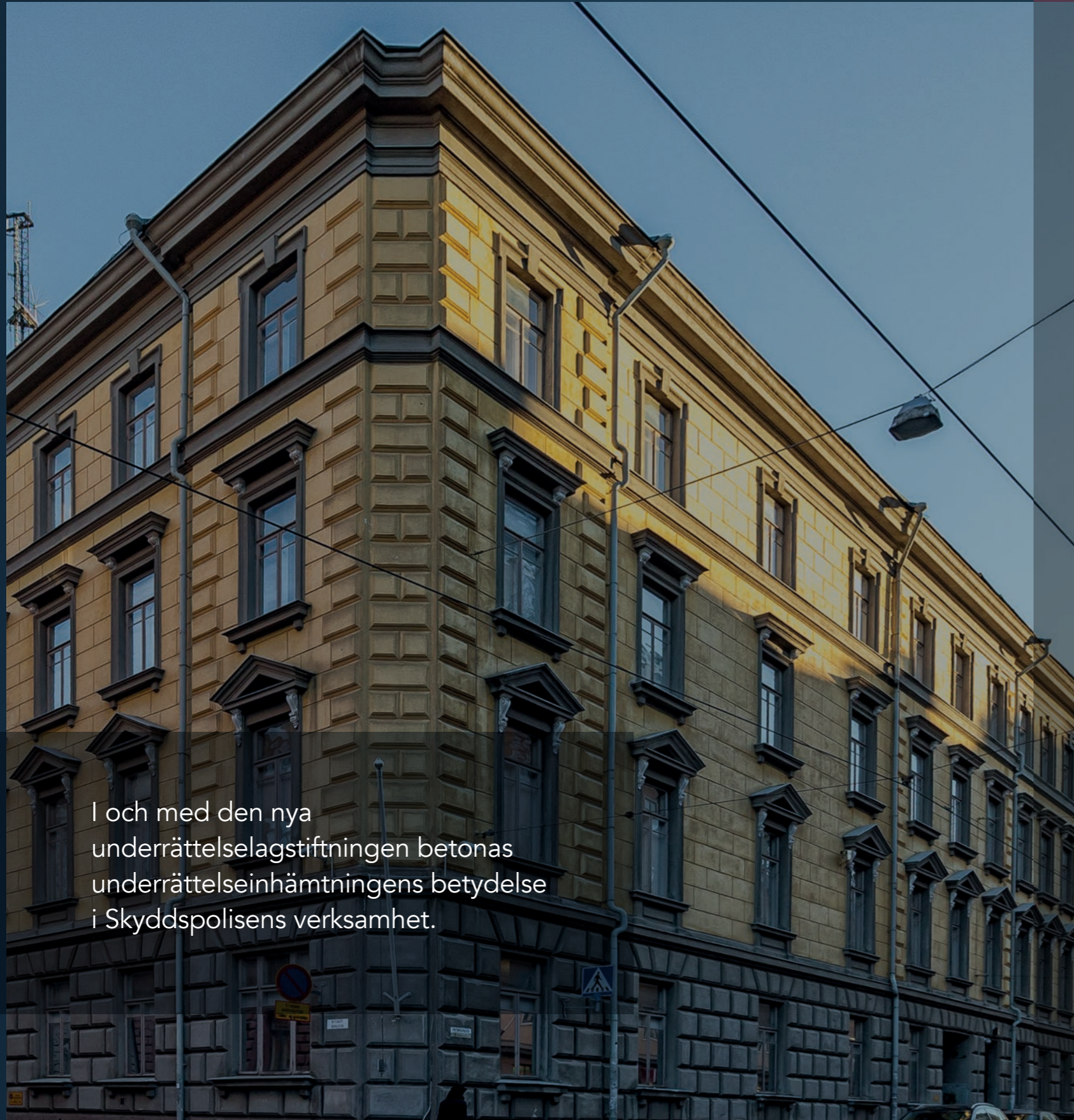
Finlands röstningsprocess är visserligen gammalmodig, men även säker, dvs. det går inte lätt att manipulera valresultatet. Däremot föreligger det större sannolikhet för att någon försöker påverka den politiska debatten och aktuella teman inför valet. Sådan påverkan träffar rakt i kärnan av demokratin och således den nationella säkerheten och kan under inga omständigheter tillåtas. Ett flertal myndigheter har sålunda fortsatt att samarbeta kring frågor om beredskap.

När det gäller den nya lagen om underrättelseinhämtning har den föranlett en livlig och till vissa delar polemisk debatt i offentligheten. Vi välkomnar de element av laglighetsövervakning och parlamentarisk kontroll som tagits med i den nya underrättelagstiftningen och som är omfattande även i en internationell jämförelse. Med tanke på den allmänna legitimiteten är det av högsta vikt att Skyddspolisens verksamhet oavbrutet är under lupp. I såväl vardag som fest är det viktigt för oss och en särskild källa till stolthet, att finländarna litar på Skyddspolisen och uppskattar vårt arbete. Skyddspolisens värden är ju laglighet, pålitlighet och kvalitet. Förtroendet mäts årligen och även enligt de färskaste resultaten har nästan 90 procent av finländarna förtroende för Skyddspolisen.

Mottot för Skyddspolisens jubileumsår är "Tryggt mot framtiden". Skyddspolisen firar jämna år med behörig värdighet, men även under jubileumsåret riktar vi blicken framför allt mot framtiden och ser till att vår egen kompetens utvecklas – för Finlands nationella säkerhet och för medborgarnas bästa.

Antti Pelttari
Polisråd, chef för Skyddspolisen

BILD: Heli Blåfield

I och med den nya underrättelselagstiftningen betonas underrättelseinhämtningens betydelse i Skyddspolisens verksamhet.

Skyddspolisens särskilda roll

Skyddspolisens uppgifter och verksamhet skiljer sig från den övriga polisen. Skyddspolisen förebygger hot mot statens säkerhet. Därtill tillhandahåller Skyddspolisen säkerhets- och underrättelseinformation till statsledningen och andra myndigheter till stöd för beslutsfattandet. Till skillnad från den övriga polisen spelar förundersökningar eller informationsinhämtning i syfte att inleda förundersökningar inte någon primär roll i Skyddspolisens verksamhet. I och med den nya underrättelselagstiftningen försvinner Skyddspolisens förundersökningsbefogenheter helt och hållet.

Skyddspolisen är den enda civil- och polismyndighet i Finland som har informationsutbyte och samarbete med utländska underrättelse- och säkerhetstjänster. Skyddspolisens operativa verksamhet och informationsinhämtning inriktas även på främmande staters verksamhet, som i enlighet med internationell rätt åtnjuter straffrättslig immunitet.

I och med den nya underrättelselagstiftningen betonas underrättelseinhämtningens betydelse i Skyddspolisens verksamhet. Skyddspolisen blir en säkerhetstjänst inom landet och underrättelse-tjänst för utlandet. Den får rätt att inhämta underrättelser utomlands och rätt att inhämta information om den datatrafik som i datanätverk överskrider Finlands gränser. Skyddspolisen förblir emellertid en polisenhet som lyder under inrikesministeriet och dess befogenheter kvarstår även när det gäller förhindrande av brott. Den övriga polisen förblir även efter ändringarna Skyddspolisens viktigaste samarbetspartner.

LÄGESBILD OCH RAPPORTERING

Skyddspolisen tillhandahåller proaktiv och betydelsefull underrättelseinformation i syfte att upprätthålla den nationella säkerheten. Skyddspolisen inhämtar underrättelser med anknytning till statens säkerhet genom sin operativa verksamhet och med hjälp av sina samarbetspartner. Därutöver används för detta ändamål även öppna källor, för polisen tillgängliga register samt nationellt och internationellt samarbete. Utifrån analyser som bygger på den inhämtade informationen utarbetar Skyddspolisen operativa eller mer omfattande strategiska rapporter samt hotbedömningar. Rapporterna överlämnas till den högsta statsledningen, ministerier, polisledningen eller andra polisenheter för kännedom och till stöd för beslutsfattandet. Betydelsen av analys och rapportering accentueras ytterligare när de nya befogenheterna för underrättelseinhämtning införs.

Skyddspolisen ansvarar även för bedömningen av hot mot statsledningen och den därmed sammanhängande rapporteringen. ■

Skyddspolisen får en större roll i bekämpningen av hot mot den nationella säkerheten

Enligt inrikesminister Kai Mykkänen vill man stärka Skyddspolisen då såväl hotet från terrorism som främmande staters strävanden att utöva hybridpåverkan har ökat.

Ute snöslaskar det och skymningen håller redan på att övergå i kvällsmörker. Chefen för Skyddspolisen, Antti Pelttari, stiger ur sin tjänstebil på Kyrkogatan och stegar än en gång in genom dörren till inrikesministeriet.

Chefen för Skyddspolisen informerar regelbundet bland andra republikens president och utrikesministern samt vissa centrala tjänstemän, men de tätaste kontakterna har han med sitt egna chefsämbetsverk och dess chef. Inrikesminister Kai Mykkänen möter Pelttari utanför sitt tjänsterum.

- Samarbetet mellan inrikesministeriet och Skyddspolisen fungerar mycket bra. Betydelsen av samarbetet har ytterligare ökat från och med år 2016, då Skyddspolisen blev ett ämbetsverk, som vid polisstyrelsens sida direkt lyder under inrikesministeriet. Inom ministeriet betraktas Skyddspolisen som en samarbetsvillig och för den nationella säkerheten väsentlig aktör vars expertis är oundgänglig för hela inrikesförvaltningen, säger Mykkänen.

En av Skyddspolisens viktigaste uppgifter är att producera proaktiv och analyserad under rättelseinformation till stöd för statsledningens beslut. Skyddspolisens roll som producent av betydelsefull information kommer under de närmaste åren att ytterligare växa.

- När underrättelagstiftningen träder i kraft blir Skyddspolisen en utpräglad säkerhets- och underrättelsetjänst. I och med sina ökade befogenheter kommer Skyddspolisen att spela en allt större roll vid bekämpningen av hot mot den nationella säkerheten, säger Mykkänen.

Enligt Skyddspolischef Antti Pelttari har Finlands säkerhetsmiljö under de senaste åren snabbt förändrats. Detta har även lett till ett ökat behov av nära kontakt med statsledningen.

- Hotet om terrorism har ökat på bara några år och samtidigt har utvecklingen i våra när-områden ytterligare förstärkt den olagliga underrättelseverksamhet som främmande makter bedriver mot Finland.

Enligt Mykkänen är förändringen i säkerhetsmiljön den största orsaken till att man nu vill utveckla Skyddspolisen. Förutom inrikesministeriet drar även den övriga statsförvaltningen och olika samarbetspartner nytta av Skyddspolisens kunnande.

- Hotet om internationellt inspirerad terrorism och den statsdrivna hybridpåverkan håller på att öka. Detta är en viktig orsak till viljan att stärka Skyddspolisen och till att Finlands riksdag på ett mycket sällsynt sätt utnyttjade sin möjlighet att förklara ändringen av grundlagen brådskande och med kvalificerad majoritet besluta att gå vidare med ändringarna i vår underrättelagstiftning, konstaterar Mykkänen.

Om inte förr, så senast i samband med den plötsliga migrationsvågen för några år sedan visade det sig hur viktigt det är att kunna förutse snabba förändringar. Problemen med anknytning till okontrollerad migration och olaglig vistelse i landet bekymrar fortfarande ministern.

BILD: Mauri Ratilainen

"Tryggheten i vardagen är på god nivå och vi är övertygade om att utvecklingen fortsätter i samma riktning."

- Den största risken är att kriminalitet och våld på ett okontrollerat sätt koncentreras till förorterna. Det är för närvarande mycket lugnt i de finländska förorterna, men till exempel i Sverige och i många andra europeiska länder har en betydande del av människorna i vissa förorter börjat leva utanför rättsstaten och med sina egna regler, tillstiftade av kriminella organisationer, och det är svårt för polisen att arbeta i dessa områden.

Mykkänens bedömning är att det är ännu viktigare än tidigare att alla aktörer inom inrikesministeriets förvaltningsområde blir bättre på att förutse nya säkerhetshot. Men man ska ändå inte glömma bort att vi trots de nya hoten fortfarande lever i världens tryggaste land.

- Tryggheten i vardagen är på god nivå och vi är övertygade om att utvecklingen fortsätter i samma riktning, säger Mykkänen. ■

Det kan räcka med ihärdig bevakning för att avslöja en spionageoperation

Underrättelseinhämtning är emellertid mycket mera än bevakning och andra hemliga informationsinhämtningsmetoder.

Klockan är tre på eftermiddagen. En främmande stats underrättelseofficer som är i Finland under civil täckmantel kör iväg i sin tjänstebil. Skyddspolisens detektiver följer efter. Detektiverna vill veta vem målpersonen träffar i Finland. Målpersonen går först runt några timmar i olika varuhus med detektiverna hack i häl. Efter inköpsrundan börjar mannen köra hemåt, men svänger plötsligt in på parkeringsplatsen invid ett friluftsområde. Mannen stiger ur bilen och beger sig iväg längs ett motionsspår. Skyddspolisens detektiver följer efter. Majkvällen är emellertid förargligt ljus. Detektiverna är inte klädda i friluftskläder och de avviker på ett beklagligt sätt från miljön. Bevakningen blir snabbt avslöjad och underrättelseofficern försvinner in i skogen. Detektiverna fortsätter ändå att gå och kommer fram till en närbelägen utfärdsstuga. Framför stugan står en medelålders man som ännu sämre än detektiverna passar in i miljön. Mannen är klädd i en mörk kostym.

Det är tydligt att den kostymklädde mannen väntar på något, men när ingen dyker upp lämnar han platsen med detektiverna efter sig. Detektiverna följer kostymmannen till hans bil och börjar köra efter honom. Kostymmannen kör in i garaget till ett flervåningshus och stiger in i hissen. Detektiverna kan inte följa med i samma hiss, men hör efter på vilken våning hissen stannar. De kontrollerar vem som bor i huset, men det finns ingen bostad som passar in på den medelålders mannen. Även bilen är registrerad i en kvinnas namn. Detektiverna bestämmer sig för att återvända senare.

Detektiverna anländer till parkeringshallen tidigt följande morgon. Efter en stund dyker kostymmannen upp i garaget tillsammans med en medelålders kvinna och paret stiger in i bilen. Detektiverna börjar igen följa efter bilen och kommer denna gång fram till ett naturskyddsområde. På skogsvägen är det svårt att obemärkt följa efter bilen och den försvinner. Fortfarande är det flervåningshus som kostymmannen och kvinnan startade från den enda ledtråden. Detektiverna bevakar flervåningshuset i flera dagar, men kostymmannen syns inte till. Efter en vecka bestämmer sig detektiverna för att återvända till den utfärdsstuga där de för första gången såg kostymmannen. De misstänker att målpersonerna kommer att göra ett nytt försök med det hemliga möte som gick fel, en vecka senare vid samma tid och på samma plats vilket ofta är fallet.

Detektiverna gömmer sig i skogen. Först dyker kostymmannen upp och lite senare den underrättelseofficer som detektiverna ursprungligen hade bevakat. Detektiverna observerar mötet och följer kostymmannen hem. Äntligen avslöjas hans identitet. Detektiverna bestämmer senare att de ska tala med mannen. Mannen berättar öppet att han tagit emot brev för en utländsk bekants räkning. Förklaringen hade varit att personen i fråga av någon anledning inte kunde ta emot breven själv. Det var tydligt att mannen inte hade förstått att han hade fungerat som postkontor för en utländsk underrättelsetjänst.

Denna berättelse från det förra årtusendet är ett äkta exempel på kontrapionageverksamhet med hjälp av bevakning. Bevakning bedrivs även i dag och många tänker uttryckligen på bevakning när det blir tal om underrättelseinhämtning. I verkligheten är underrättelseinhämtning emellertid även mycket annat.

Vid underrättelseinhämtning utnyttjas ofta offentliga källor såsom undersökningar, rapporter och nyheter eller till exempel radikalislamistiska propagandasidor. Underrättelseanalytikerna följer kontinuerligt nyheterna och forskning inom sitt eget område, även internationellt, och deltar till exempel i seminarier samt diskuterar med akademiska forskare.

När det gäller underrättelseinhämtning i anknytning till nationell säkerhet räcker det emellertid ofta inte med öppna källor utan det behövs hjälp från hemliga informationsinhämtningsmetoder, vilka det föreskrivs särskilt om i lag. Exempel på hemliga informationsinhämtningsmetoder är, förutom observation, teleavlyssning och teknisk spårning. Även användning av informationskällor, det vill säga samtal med personkällor, utgör en viktig del av informationsinhämtningen.

Olika finländska myndigheter är viktiga samarbetspartner för Skyddspolisens. Mest samarbete bedrivs med andra polisenheter. Vid underrättelseverksamhet utnyttjas dessutom information som fåtts av internationella samarbetspartner, såsom andra länders underrättelsetjänster. Viktiga tips kan även komma in från enskilda personer eller företag.

Exempel på hemliga informationsinhämtningsmetoder är, förutom observation, teleavlyssning och teknisk spårning.

Varför bedrivs då underrättelseinhämtning? Skyddspolisens viktigaste kundgrupp är statsledningen, för vilken Skyddspolisens producerar rapporter om olika fenomen med anknytning till den nationella säkerheten, så att beslutsfattarna har tillräckligt med information till stöd för sina beslut. Även exempelvis andra myndigheter eller företag som är kritiska med tanke på försörjningsberedskapen behöver information om potentiella säkerhetshot.

Skyddspolisens underrättelseanalyser grundar sig stadigt på fakta och ingen rapport går vidare innan analytikerna har gjort en kollegial granskning av den, även cheferna har granskat den och ledningen har godkänt den. Syftet med Skyddspolisens underrättelseinhämtning är inte enbart att kunna beskriva, förklara och bedöma olika fenomen, utan målet är också att göra en bedömning av vad som kommer att hända härnäst. Betydelsen av proaktiv analys kommer i framtiden att accentueras ännu mera i och med de nya lagarna om underrättelseinhämtning, då Skyddspolisens får i uppgift att på ett mera heltäckande sätt än förr stödja det utrikes- och säkerhetspolitiska beslutsfattandet. Dessutom kvarstår även de uppgifter som gäller avslöjande och bekämpning av bland annat terrorattacker och andra allvarliga hot, såsom spionage. ■

Skyddspolisen söker proaktivt efter svaga signaler

En av Skyddspolisens uppgifter är att på bred front förutse utvecklingstrender som i framtiden kommer att påverka Finlands nationella säkerhet.

Skyddspolisen har till uppgift att identifiera och förebygga förehavanden och brott som äventyrar samhällsordningen och hotar den nationella säkerheten. För att på bästa möjliga sätt kunna fullgöra denna uppgift räcker det inte enbart med att reagera i det skede då säkerhetshotande verksamhet yppar sig. För ett framgångsrikt förebyggande arbete är det viktigt att i förväg kunna identifiera risker, hot och möjligheter, dvs. att förutse dem.

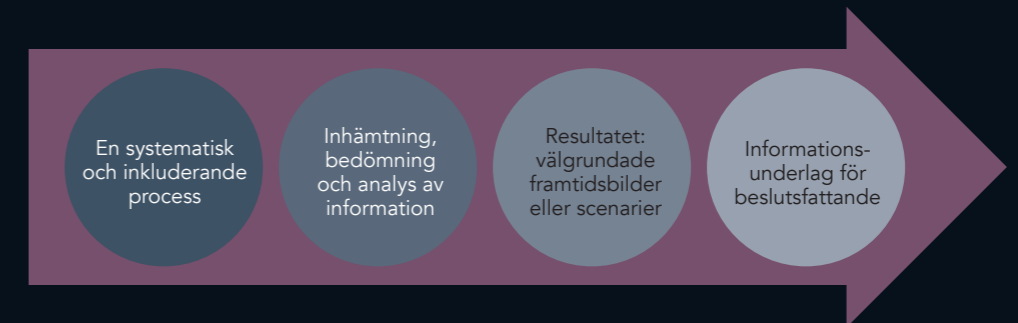
Framsyn är grunden för all beredskap. Man kan förbereda sig på olika risker enbart om man i förväg är medveten om att de finns till.

I fråga om de flesta fenomen går det inte att med säkerhet förutse den framtida utvecklingen, men det är möjligt att uppskatta framtida utvecklingsriktningar till exempel utifrån trender, statistik, förändringskrafter och svaga signaler. Framtiden kan även bedömas utifrån alternativa scenarier för framtida händelser, med hjälp av vilka man samtidigt kan bereda sig på flera olika potentiella utvecklingsriktningar.

I praktiken kräver framsyn god kännedom om omvärlden, förståelse av förändringskrafter och -processer samt kreativt tänkande för att man ska kunna bereda sig på även osannolika eller överraskande versioner av framtiden.

Hos Skyddspolisen ska framsynsarbetet stödja beslutsfattandet. Detta gäller såväl enskilda operationer som den strategiska planeringen för hela myndigheten. Därtill är syftet med framsynsverksamhet även att stödja beslutsfattandet hos Skyddspolisens kunder, dvs. statsledningen, olika experter och andra myndigheter.

Framsynsarbeta består av fria tankeutbyten om framtida alternativ och möjligheter, ifrågasättande och kritisk granskning av invanda föreställningar samt skissering av potentiella versioner av framtiden och utvärdering av hur sannolika eller önskvärda de är.

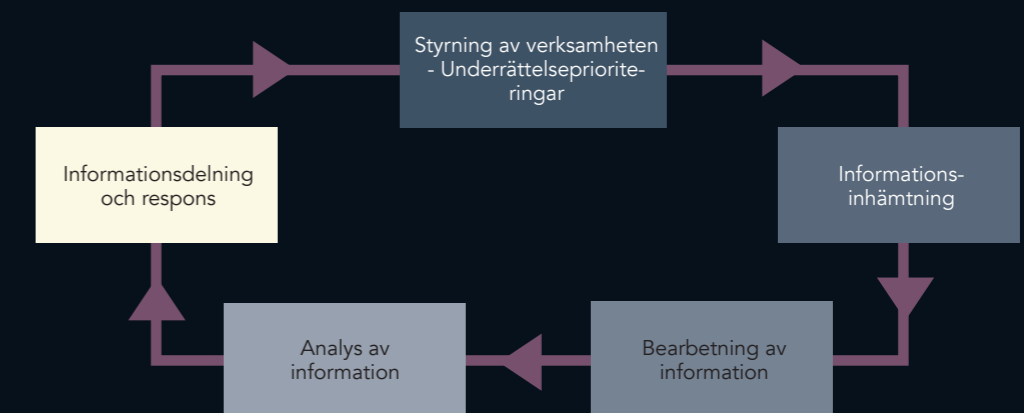
FRAMSYN ÄR EN VIKTIG DEL AV UNDERRÄTTELSEANALYS

Med underrättelseanalys avses strategisk analys som Skyddspolisen gör utifrån ett flertal olika informationskällor. Vid analysen används operativ information från Skyddspolisens egen informationsinhämtning, information från inhemska och internationella samarbetspartner samt öppna källor. Underrättelseanalysen styrs av underrättelseprioriteringar, som fastställs på basis av utrikes- och säkerhetspolitiska informationsbehov och som årligen bereds i samarbete med inrikesministeriet. Slutprodukten av underrättelseanalysen är ofta en rapport som riktar sig till statsledningen, olika experter eller andra myndigheter och innehåller en sammanfattning av analysresultaten.

Underrättelseanalysen följer de faser av underrättelsecykeln som i den vidstående figuren presenteras. Skyddspolisen bedriver framsynsarbeta i olika faser av underrättelsecykeln. En bedömning av framtiden för fenomenet under granskning fogas till den rapport som under analysfasen produceras. Framsynsarbetet kan enligt behov och det behandlade ämnet gälla kort, medellång eller lång sikt.

I samband med prognosticeringen av framtida händelser och fenomen görs det även en bedömning av hur sannolika händelserna förväntas vara.

I sitt framsynsarbeta strävar Skyddspolisen efter att samarbeta med flera andra myndigheter samt forskare och organisationer. Skyddspolisen har även ordnat seminarier, verkstäder och diskussionsmöten gällande framsyn. »

GLOBALA MEGATRENDER PÅVERKAR DEN NATIONELLA SÄKERHETEN

Förändringstakten i världen ökar konstant och för att hänga med krävs det omfattande uppföljning av omvärlden och framsyn i fråga om förändringar. Det är emellertid möjligt att få fram relativt stabila regelbundenheter och riktningar i förändringarna.

Breda och globala utvecklingslinjer med en klar riktning och, enligt den allmänna uppfattningen, en troligen stabil betydelse och riktning även i framtiden kallas megatrender. Megatrenderna består av flera subfenomen, som regionalt varierar och kan byta riktning utan att själva megatrenden förändras. Gränsen mellan staternas yttre och inre säkerhet blir allt mindre entydig, och därför har globala megatrender konsekvenser även för Finlands nationella säkerhet.

Följande megatrender har säkerhetskonsekvenser som syns även i Finland.

GLOBALISERINGEN. Stater-na blir allt mer beroende av varandra till följd av handel, internationella avtal och det gränsöverskridande flödet av material, data och människor. Beroendeförhållandet skapar stabilitet i systemet, men även behov av samarbete. Såväl positiva fenomen som olika hot sprider sig allt snabbare från land till land.

KLIMATFÖRÄNDRINGEN. Den globala klimatförändringen orsakar lokalt värmeböljor, torka, ökenbildning, översvämningar, stigande havsnivåer, ökade regnmängder och stormar, vilket på många orter försämrar levnadsförhållandena. Förutom de direkta konsekvenserna ökar klimatförändringen instabiliteten samt mångfaldig risken för konflikter. Migrationsrörelserna blir kraftigare och spänningarna i exempelvis det arktiska området ökar.

FÖRÄNDRINGEN I DE GLOBALA MAKT-STRUKTURERNA. Framväxande ekonomier såsom Kina och Indien ökar sitt globala inflytande. Även Ryssland strävar efter en mera framträdande internationell ställning. Världsordningen blir mera komplicerad och gamla maktstrukturer och verksamhetsmodeller ifrågasätts. Förändringarna i maktstrukturerna påverkar den allmänna stabiliteten, relationerna mellan stater och förtroendet för det internationella systemet.

RESURSBRISTEN. Konsumtionen av rent vatten, fossila energikällor, mineraler, metaller, skog och markområden ökar i världen och reserverna minskar, vilket leder till ökad efterfrågan och högre priser på de kvarstående naturresurserna. Konkurrensen om de krympande resurserna och deras ojämna fördelning orsakar problem med tillgången samt oroligheter och konflikter.

DIGITALISERINGEN. Informationsöverföringen blir snabbare och breder hela tiden ut sig till nya områden. Internetförbindelserna ökar både geografiskt och kvantitativt i och med att allt fler föremål och apparater är kopplade till internet. Mängden data ökar och detsamma gör även riskerna för dataintrång, dataläckor och cyberattacker. Samhällets beroende av ett fungerande elnät och av försörjningsberedskapen ökar.

DEN TEKNISKA UTVECKLINGEN. Maskininläring, artificiell intelligens, robotar, automation, autonoma fordon, bioteknik, biometri, blockkedjor, 3D-utskrifter, nanoteknik och många andra teknikformer under utveckling samt kombinationer av dem förändrar samhället i grunden. Den nya tekniken kommer att ha stora konsekvenser för arbete, kultur, industri, utbildning, politik och ekonomi. Förändringarna innebär stora möjligheter, men även risker och sårbarheter. Teknikutvecklingen kan medföra nya verksamhetsmöjligheter för såväl underrättelseorganisationer som ytterlighetsrörelser.

FÖRÄNDRINGAR I BEFOLKNINGSSTRUKTUREN. En kraftig befolkningstillväxt i synnerhet i de fattigaste länderna i Afrika och södra Asien samt en stigande medelålder hos befolkningen i Finland och de övriga industriländerna förändrar samhällenas struktur och dynamik. Flyttningsrörelserna bort från fattiga länder och konfliktområden samt ökad migration över hela världen orsakar spänningar samt utmaningar för migrations- och integrationspolitiken.

URBANISERINGEN. Med urbanisering avses flyttningsrörelse från landsbygden till städerna. Städernas storlek och betydelse ökar i och med att allt fler människor bor i städer. I takt med att städerna växer ökar även de sociala problemen, såsom arbetslöshet, social oro och ekonomisk ojämlikhet, i städerna. Detta kan skapa en grogrund för olika extrema ideologier.

Skyddspolisen följer dessa fenomen, deras utveckling och eventuella konsekvenser för samhällsordningen och den nationella säkerheten.

MOD OCH MÅNGSIDIGHET BEHÖVS FÖR ATT FÖRUTSE FRAMTIDEN

Dagens värld har beskrivits med akronymen, dvs. initialförkortningen, VUCA. Förkortningen syftar på att dagens värld förändras snabbt samt är komplicerad och svår att förutse, vilket gör det omöjligt att upptäcka och förebygga alla risker och sårbarheter.

VUCA-världen beskrivs av följande egenskaper:

- V** = Volatile = Instabil = Förändringarna i omvärlden är snabba och varierande i fråga om både riktning och styrka
- U** = Uncertain = Osäker = Svår att förutse
- C** = Complex = Komplicerad = Förändringsfaktorerna är många och det är svårt att hitta orsakssammanhang
- A** = Ambiguous = Mångtydig = Svår att tolka och definiera

Det är en utmaning för både organisationer och individer att operera i VUCA-världen. Traditionella planeringsmodeller som förlitar sig på att den tidigare utvecklingen även i framtiden fortsätter i samma riktning klarar inte av att på ett tillförlitligt sätt förutse den framtida utvecklingen. VUCA-världen kräver flexibilitet, anpassningsförmåga, återhämtningsförmåga, aktivitet, tolerans för osäkerhet, diversifiering och förmåga att kontinuerligt lära sig nya saker. Dessutom kräver den framsyn. Även om omvärlden är svår, och ibland till och med omöjlig, att förutse, kan vi genom en bedömning av framtida alternativ och möjligheter och en modig diskussion även gällande osannolika utvecklingsriktningar förbereda oss till och med för överraskande förändringar och oförutsedda hot.

Framsynsarbete kräver mod, eftersom nya idéer om framtiden till en början ofta kan låta överraskande eller otroliga. Först med tiden börjar de så småningom normaliseras. De tidigaste symtomen på en förändring kallas ofta **svaga signaler**. Av dessa leder en del till betydande förändringar i samhället, medan andra försvinner utan att ha lett till några större förändringar. Framsynsarbetet innebär således en risk för att förutsägelserna inte verkar trovärdiga när de presenteras för första gången eller i efterskott, om det som hade förutsetts inte har besannats. Men även om något som förutsetts inte besannas på så sätt som man föreställt sig, betyder detta ändå inte att analysen misslyckats. Ofta har själva processen med att förutse något lett till sådan ny förståelse av ämnet som i något annat sammanhang varit till nytta.

Svarta svanar är en benämning på händelser som är extremt osannolika och svåra att förutse. I fråga om dessa har det inte nödvändigtvis upptäckts några signaler i förväg, eller så har de upptäckta signalerna inte ägnats tillräckligt med uppmärksamhet. Det har kanske varit politiskt känsligt eller så obehagligt att man vägrat se vad som är på kommande.

Trots att många framtida utvecklingstrender verkar oroväckande ska man komma ihåg att många indikatorer pekar på en utveckling mot det bättre. Minskad fattigdom, bättre levnadsförhållanden och ökad läskunnighet har bidragit och kommer sannolikt även i framtiden att bidra till större välfärd för världens befolkning. Om mänskligheten lyckas möta de stora utmaningar som megatrenderna medför och undvika de största riskerna och konflikterna, behöver mänsklighetens utveckling totalt sett inte nödvändigtvis gå i en sämre riktning. Finland är enligt flera jämförelser världens stabilaste, friaste och tryggaste land. Finländarna hör till de lyckligaste i världen och de litar på varandra. Skyddspolisen kommer även i framtiden att arbeta för att garantera denna trygghet. »

Artificiell intelligens och maskininlärning för in nya dimensioner i statdriven påverkan och samtidigt kan målen nås på ett effektivare och snabbare sätt.

ÖKAD STATLIG PÅVERKAN OCH FÖRFINADE METODER

Den påverkan som utövas av främmande stater har som fenomen blivit mera varierande. Ur Skyddspolisens perspektiv omfattar den i nuläget inte längre enbart olaglig underrättelseinhämtning, utan många olika påverkansmetoder, som ofta är svåra att känna igen och svåra att med säkerhet tillskriva någon identifierad aktör. Dagens datanät möjliggör nya metoder för både traditionell politisk, militär, ekonomisk och teknisk-vetenskaplig underrättelseverksamhet och andra former av statsdriven påverkan. Till exempel cyberattacker, falska nyheter som sprids i sociala medier och informationsläckor är metoder som en främmande stat, om den så vill, kan använda för att försöka påverka samhällsatmosfären och beslutsfattandet i målstaten. Artificiell intelligens och maskininlärning för in nya dimensioner i sådan verksamhet och samtidigt kan målen nås på ett effektivare och snabbare sätt.

Som grundfunktion i det demokratiska systemet är val ett särskilt lockande föremål för påverkan. Vi kommer sannolikt att även i Finland möta olika försök att påverka val. Det kan förekomma försök att antingen direkt eller indirekt påverka partier, kandidater och diskussionsämnen. Därtill är det också möjligt att via ekonomisk verksamhet försöka påverka målstaten, till exempel genom företagsköp eller förvärv av fast egendom. I synnerhet kritisk infrastruktur i samhället är ett potentiellt föremål för påverkan.

I framtiden kommer metoderna för statsdriven påverkan sannolikt att bli ännu mera varierande och förfinade och de kommer att användas på allt flera nya sätt, så att utmaningen blir att identifiera påverkansförsök och att avvärja deras effekter. Särskilt när det gäller cybermiljön blir det allt viktigare att kunna identifiera sårbarheter och skydda sig från attacker. Totalt sett kommer omfattningen av statsdriven påverkan sannolikt att öka, eftersom ett flertal stater strävar efter att öka sin makt samtidigt som de vill undvika direkta militära konflikter.

Skyddspolisens strävar efter att förutse och avvärja skadlig statsdriven påverkan mot Finland. I detta arbete är det viktigt med ett gott samarbete och informationsutbyte med andra myndigheter, näringslivet och medborgarna.

MOTSATSFÖRHÅLLANDEN ÖKAR DE RADIKALA IDEOLOGIERNAS POPULARITET

De globala megatrenderna påverkar terrorismen som fenomen även i Finland. Klimatförändringen, resursbrist och förändringar i befolkningsstrukturen orsakar regional instabilitet. De instabila områdena utgör i sin tur en potentiell grogrund för konflikter och olika former av radikaliserings. Politisk bräcklighet, utslagning och skapande av fiendebilder ökar motståndningarna mellan olika befolkningsgrupper och bidrar till de radikala ideologiernas popularitet.

Radikalislamistisk terrorism kommer även framöver att vara den form av terrorism som mest påverkar den nationella säkerheten i Finland. Den radikalislamistiska terrorismens rötter går djupt och det uppstår nya sammanslutningar ur de gamla nätverken även om en del av organisationerna vissnar bort. Terroristorganisationen ISIL har försvagats i konfliktområdena i Syrien och Irak, vilket för närvarande försvagar terroristernas organiserade verksamhet, men den radikalislamistiska ideologin är globalt sett fortfarande stark och påverkar även Finland. Al-Qaida har fortfarande stor betydelse och strävar möjligtvis efter att organisera även storskaliga terrorattacker med ett stort antal offer. Under de senaste åren har tendensen varit att terrorattacker utförs av enskilda radikaliserade aktörer med enkla metoder, vilket är typiskt uttryckligen för ISIL och terrorister som inspirerats av ISILs verksamhet.

Den tekniska utvecklingen erbjuder nya verksamhetsmöjligheter även för terroristiska aktörer. Maskininlärning, artificiell intelligens, robotar, autonoma fordon, bioteknik, 3D-utskrift och nanoteknik finns inom räckhåll även för terrorister och kommer sannolikt också att tillämpas för terroristiska syften. I och med den allt snabbare och alltmer omfattande informationsförmedlingen kan terrorattacker genomföras med allt snabbare planering. På så sätt får terroristerna också snabb respons på attacken, vilket hjälper att hålla kvar intresset hos aktörerna.

Hotet om terrorism har totalt sett ökat i och med att den radikalislamistiska ideologin spritt sig och radikaliseringsen fördjupats. Hotet kan ta sig nya former till följd av teknikutvecklingen, men även de enkla tillvägagångssätten kommer att kvarstå eftersom de är lätta att genomföra och kopiera.

Även de högerextremistiska och ultranationalistiska rörelserna får en del av sin drivkraft från globala förändringar. Populariteten hos dessa ideologier grundar sig i hög grad på den oro och de spänningar som migrationsrörelserna ger upphov till, även om det också finns många andra faktorer, såsom rädsla för utslagning samt rasism och nationalism, i bakgrunden. De högerextrema rörelserna kommer även framöver att påverka säkerhetssituationen i Finland, eftersom det inom dessa rörelser förekommer en tolerant inställning till bruk av till och med allvarligt våld för att främja de egna målen. I sin nuvarande form utgör de inhemska ytterlighetsrörelserna emellertid inte något hot mot den nationella säkerheten. Sannolikt kommer denna situation inte att i väsentlig grad förändras även om inget tyder på att rörelserna håller på att försvagas. ■

”Som strategisk huvudanalytiker måste jag vara insatt i alla fenomen som hör till Skyddspolisens ansvarsområde och det klarar ingen av ensam.”

Att arbeta vid Skyddspolisen: Saana Nilsson

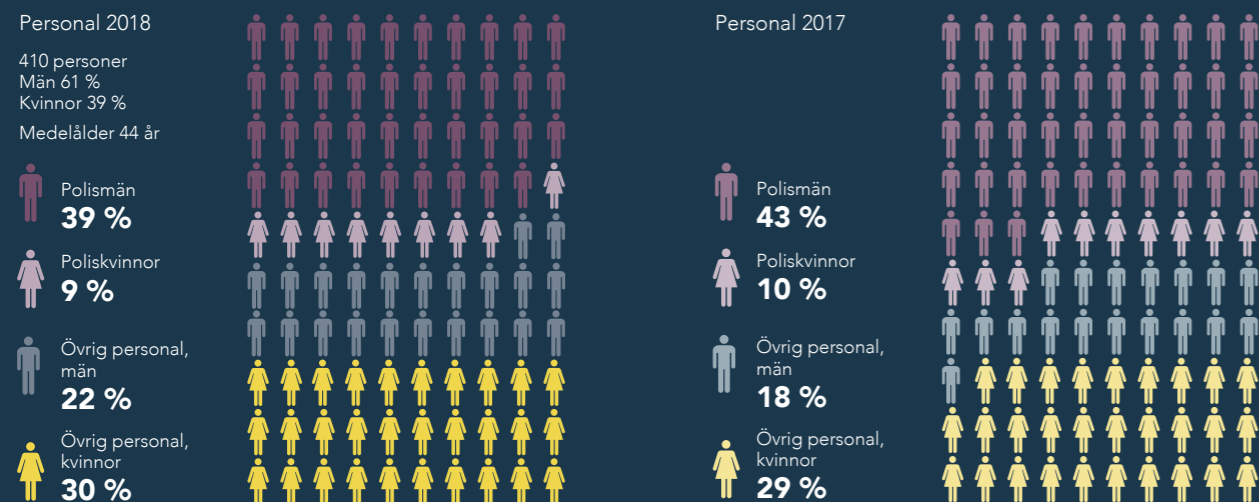
”Jag heter Saana Nilsson och jag arbetar som strategisk huvudanalytiker vid Skyddspolisen. Mina arbetsdagar består av lednings-, utvecklings- och utbildningsarbete inom underrättelseanalys. Analysarbete kräver att man samtidigt har både uthållighet och förmåga att reagera snabbt. Man ska också vara kreativ, objektiv, självkritisk och ödmjuk. Man behöver ständigt lära sig och ta till sig nya saker.

Som strategisk huvudanalytiker måste jag vara insatt i alla fenomen som hör till Skyddspolisens ansvarsområde och det klarar ingen av ensam. En av de bästa sidorna med arbetet är just samarbetet med Skyddspolisens substansexperter.

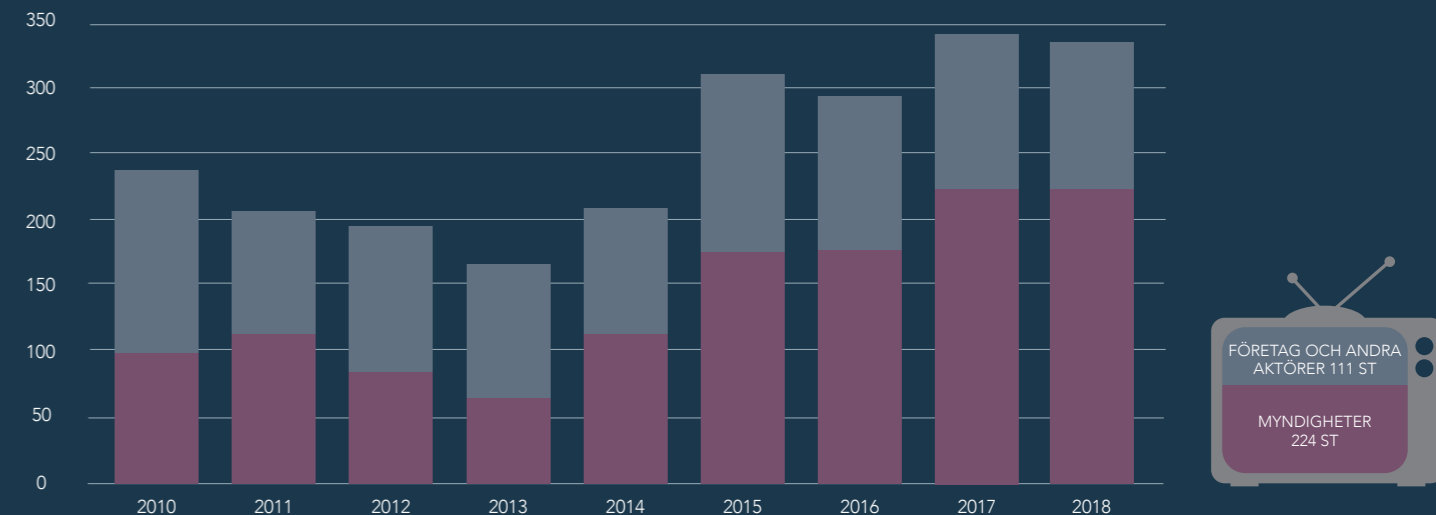
Jag har studerat till politices magister vid Helsingfors universitet och mitt huvudämne var politisk historia. Vid Skyddspolisen har jag varit anställd redan i tio år. Jag har arbetat med flera olika uppgifter, till exempel vid lägescentralen och med internationella expert- och analysuppgifter.” ■

Skyddspolisen i tal och siffror år 2018

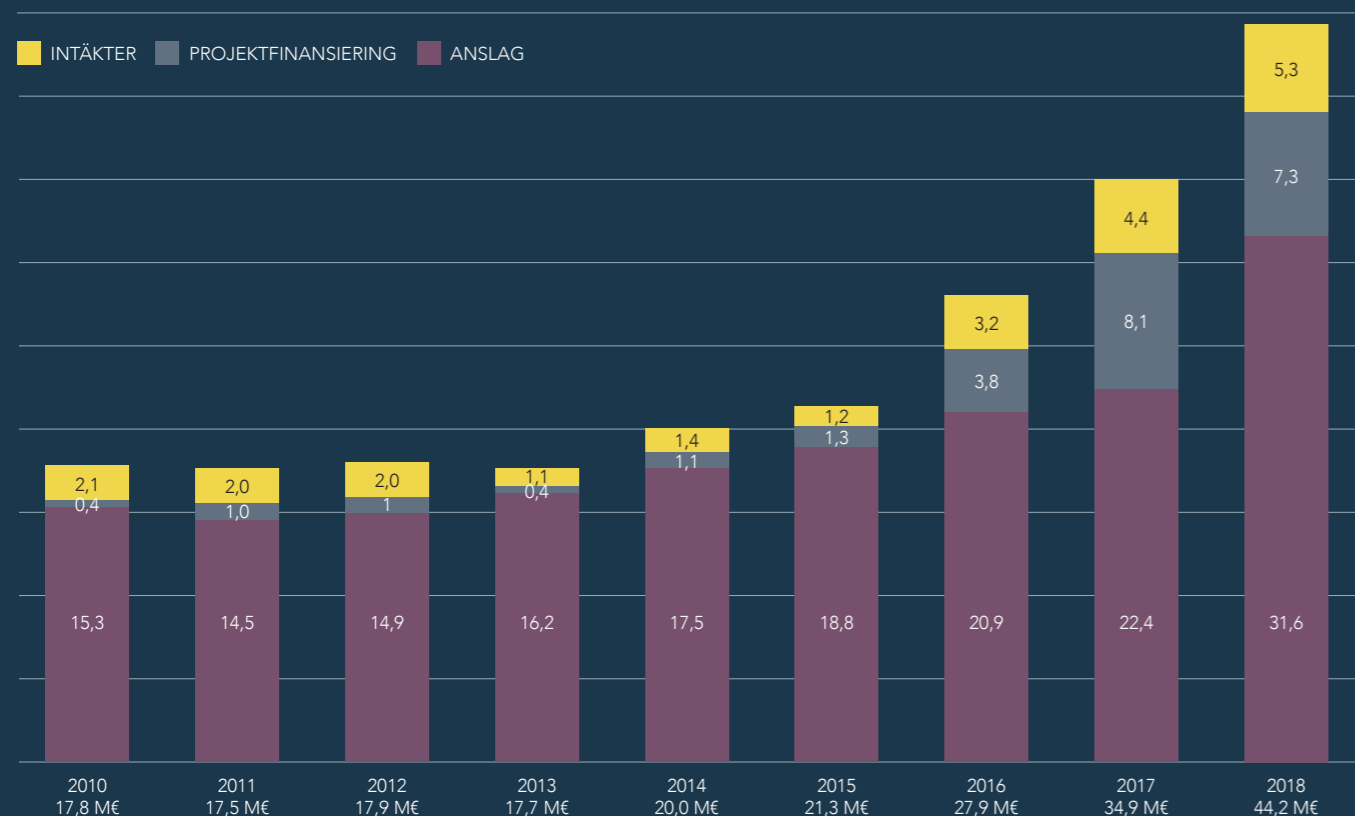
PERSONALFÖRDELNING

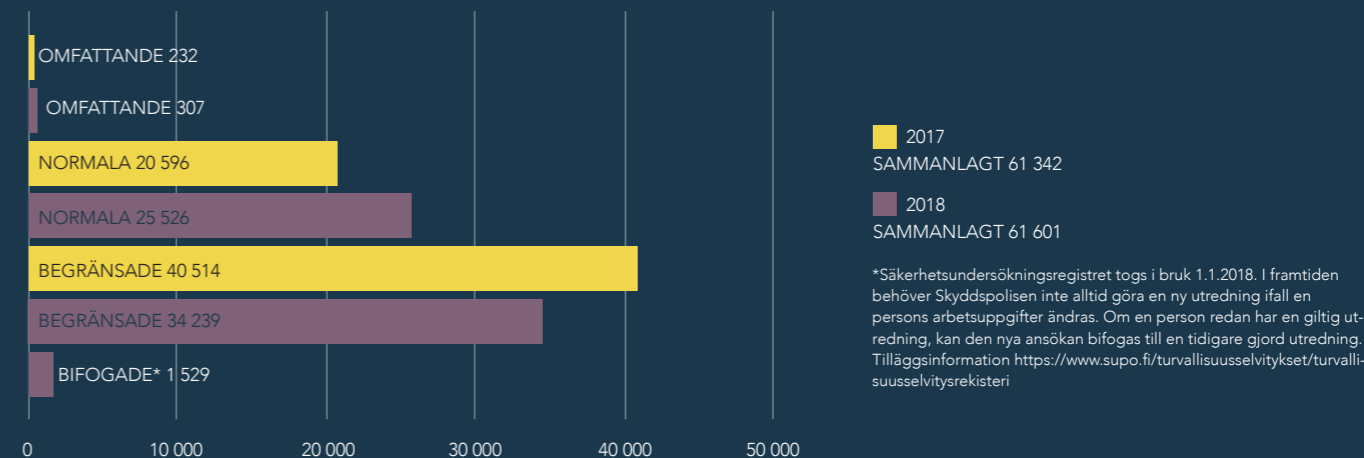
SKYDDSPOLISENS INFORMATIONSMÖTEN

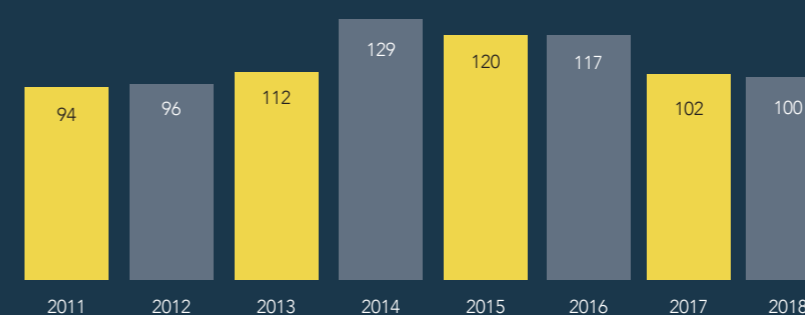
FINANSER

SÄKERHETSUTREDNINGAR

SKYDDSPOLISENS RAPPORTER

”Skyddspolisens rapporter innehåller alltid information som inte kan fås av någon annan aktör”

Skyddspolisens analytiker skriver rapporter för bland annat statsledningen, men en lika viktig del av arbetet är att träffa samarbetspartner.

Bokhyllan i arbetsrummet är fylld med otaliga böcker om internationell politik och på väggen hänger en stor karta. Analytikern som arbetar vid Skyddspolisens knacker koncentrerat på en dator. Den senaste rapporten för statsledningen är så gott som klar.

BILD: Akseli Valmunen

En av Skyddspolisens viktigaste uppgifter är att tillhandahålla proaktiv och betydelsefull information till stöd för beslutsfattandet hos statsledningen och myndighetspartner. Partnerna får ta del av informationen både i form av skriftliga rapporter och i samband med olika möten där Skyddspolisens träffar företrädare för intressentgrupper och samarbetspartner. År 2018 utarbetades det även offentliga versioner av vissa rapporter, som publicerades på Skyddspolisens webbplats.

Varje år sammanställs ett hundratal skriftliga rapporter, och i dem behandlas teman av särskilt intresse för den utrikes- och säkerhetspolitiska ledningen. En enskild rapport bygger aldrig på bara en analytikers arbete, utan den har alltid gått genom många händer.

- Våra rapporter innehåller alltid sådan information som inte kan fås av någon annan aktör. Endast på så sätt kan vi i enlighet med våra målsättningar producera proaktiv och betydelsefull information, berättar analytikern, som tidigare skapat sig en karriär inom universitetsvärlden.

Den information som sammanställs i rapporterna grundar sig på många olika källor: operativ information som fås genom Skyddspolisens egen informationsinhämtning, information från samarbetspartner och information som hämtats ur öppna källor. I och med lagen om civil underrättelseinhämtning förbättras förutsättningarna för Skyddspolisens egen informationsinhämtning.

Förutom att utarbeta skriftliga rapporter samarbetar Skyddspolisens även med olika intressentgrupper i form av möten med aktörer av stor betydelse för försörjningsberedskaperna och den nationella säkerheten, såsom ministerierna och andra aktörer inom statsförvaltningen samt vissa privata företag. År 2018 ordnades det sammanlagt ca 340 sådana möten.

Vid mötena ges information om angelägenheter som Skyddspolisens fått kännedom om till exakt de aktörer som särskilt berörs. Informationen utgår först från ett större sammanhang och sedan rör man sig mot mera konkreta delområden, som företaget eller organisationen i fråga med fördel kan beakta i sin egen verksamhet.

Mötena gäller ofta en angelägenhet som organisationen i fråga kanske inte tagit i betraktande, och då vill Skyddspolisens proaktivt informera om saken. Ofta är det emellertid inte fråga om informationsdelning i enbart en riktning, utan bägge parterna utbyter information.

- Endast på detta sätt kan vi tillsammans bygga upp en så fullständig helhetsbild som möjligt, berättar analytikern.

Samarbetet med intressentgrupper utgör en väsentlig del av det arbete som en analytiker vid Skyddspolisens utför, och en stor del av arbetet sker således utanför ämbetsverkets väggar i samarbete med olika partners.

- Våra samarbetspartners har ofta närmare kontakt med de fenomen som intresserar oss, så deras uppfattningar är viktiga vägvisare för oss. ■

Skyddspolisens grundarbete

SKYDDSPOLISEN FÖRHINDRAR SPIONAGE

Skyddspolisen har till uppgift att bekämpa utländsk underrättelseverksamhet som riktar sig mot Finland och att förebygga därav följande skador. Skyddspolisen

- » motverkar främmande maktens olagliga personbaserade underrättelseverksamhet och påverkan mot Finland.
- » motverkar främmande maktens spionage mot Finland i datanät.
- » förhindrar spridning, från eller via Finland, av sådan teknik, utrustning eller know-how som behövs vid tillverkning av massförstörelsevapen.
- » upprätthåller lägesbilden och rapporterar om fenomen och förehavanden som kan äventyra Finlands säkerhet.

SKYDDSPOLISEN BEKÄMPAR TERRORISM

I Finland ansvaras terrorismbekämpningen för av Skyddspolisen, som

- » bedriver underrättelseverksamhet för att avslöja och förhindra terroristbrott enligt 34 a kap. i strafflagen.
- » bekämpar terroristiska attackplaner mot Finland.
- » ansvarar för internationellt underrättelseutbyte med anknytning till terrorismbekämpning.
- » fungerar som operativ expertorganisation när det gäller terrorism.
- » utarbetar och upprätthåller samt sprider kännedom om den nationella lägesbilden angående hotet från terrorism.

SKYDDSPOLISEN OCH YTTERLIGHETSRORELSER

- » Skyddspolisen har till uppgift att bevaka karaktären av de inhemska ytterlighetsrörelsernas verksamhet och bedöma om dessa utgör ett hot mot den nationella säkerheten.
- » Bedömningen av säkerhetshot mot den allmänna säkerheten och ordningen ansvaras för av lokalpolisen.

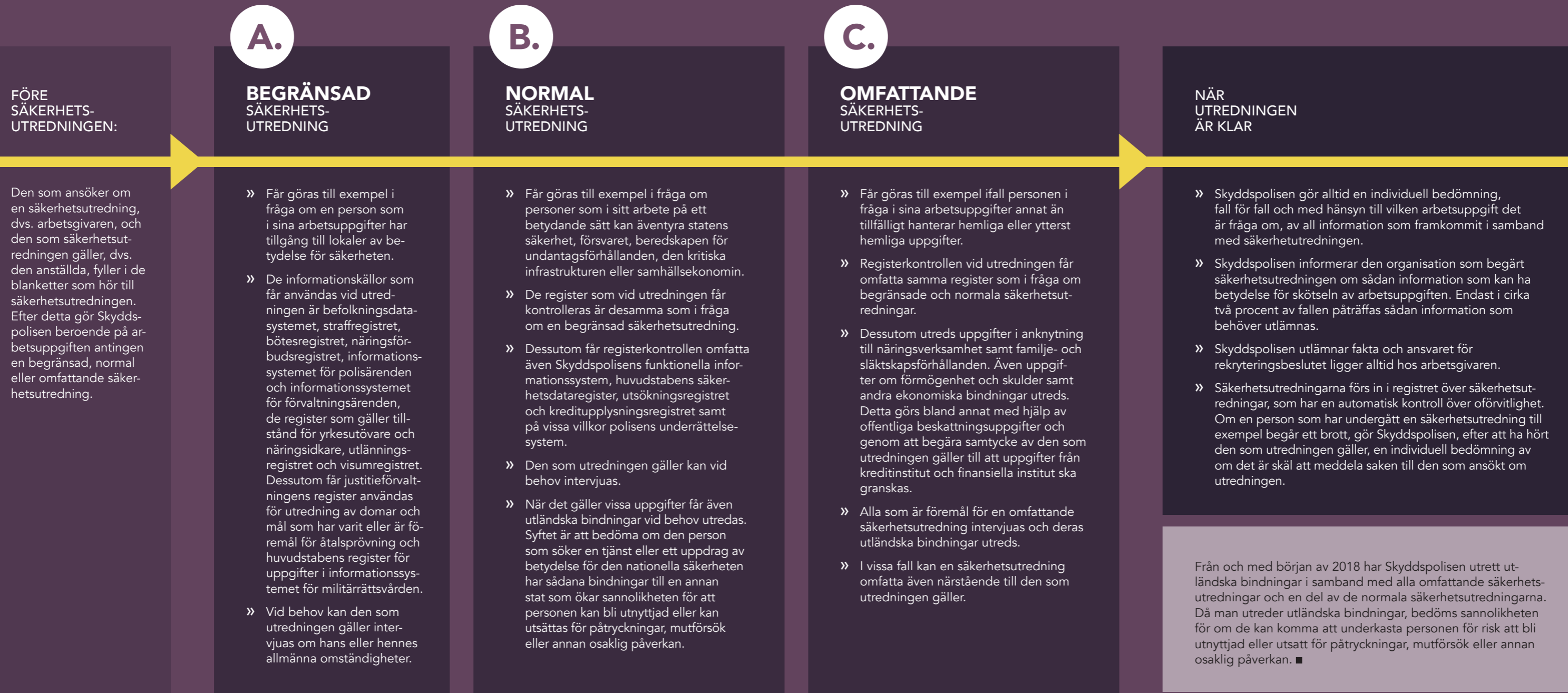
SKYDDSPOLISEN GÖR SÄKERHETSUTREDNINGAR

- » Skyddspolisen gör alla finländska säkerhetsutredningar med undantag av säkerhetsutredningarna för försvarsförvaltningen.
- » Syftet med säkerhetsutredningsförfarandet är att förebygga verksamhet som kan äventyra den nationella säkerheten eller enskilda ekonomiska intressen av synnerligen stor betydelse.
- » Skyddspolisen gör även säkerhetsutredningar av företag och ger utlåtanden bland annat om ansökningar om medborgarskap och uppehållstillstånd.

Hur en säkerhetsutredning går till

När en person ska anställas för en uppgift som är viktig med tanke på statens säkerhet eller enskilda ekonomiska intressen av synnerligen stor betydelse görs det en säkerhetsutredning om honom eller henne.

Den radikalislamistiska ideologin har fortfarande en stabil skara anhängare i Finland

Det största hotet utgörs även i den närmaste framtiden av enskilda radikaliserade personer samt radikala nätverk med internationella förbindelser.

En potentiell enskild radikaliserad gärningsman, en krigare med ett internationellt nätverk, en inflytelserik och karismatisk uppviglare, en utländsk terroriststridande som eventuellt återvänder till Finland och en eventuell betydande finansiär. Alla dessa är exempel på individer som i Finland blivit målpersoner för terrorismbekämpningen. Antalet målpersoner nästan fördubblades på bara några år, men år 2018 avtog tillväxten och antalet låg kvar kring 370 personer. Men även om antalet målpersoner inte nämnvärt ökade, skedde det inte någon märkbar vändning mot det bättre heller. Hotet från terrorism höll sig hela året på bedömningsnivå 2, dvs. på nivå **förhöjt** hot, och kommer sannolikt att förbli oförändrat under 2019.

Såväl konflikten i Syrien och Irak som fenomenet med utländska krigare återspeglade sig i verksamheten i Finland även år 2018. I konfliktområdet finns det fortfarande män, kvinnor och barn som rest till konfliktområdena från Finland. Kvar i landet finns det personer som har anknytning till dem och som stöder eller förespråkar terroristisk verksamhet. Den verksamhet som bedrevs av terroristorganisationen "Islamiska staten" (ISIL) och organisationens strävan att uppmuntra till terrordåd sträckte sig utanför konfliktområdet, trots att organisationen den senaste tiden lidit nederlag. ISIL och dess anhängare utgör således ett långsiktigt säkerhetshot och de regionala förlusterna gör inte slut på organisationens nätverk. Utländska stridande och deras internationella kontakter kommer även i framtiden att påverka hotet från terrorism i Finland.

Även ISILs propagandaproduktion har stött på motgångar. Trots detta förekom det år 2018 propaganda gentemot Finland. I denna propaganda beskrivs Finland fortfarande som ett potentiellt men inte primärt mål för

attacker. Totalt sett har dock mängden professionellt producerad terroristisk propaganda minskat. Propagandan har i allt större utsträckning flyttats över till olika plattformar för direktmeddelanden och produceras oftare än tidigare av användarna själva. Propagandan och den radikalislamistiska ideologi som denna sprider har fortfarande en stabil skara anhängare i Finland. En större utmaning i anslutning till propagandan är de enskilda aktörer som fortfarande utgör ett betydande hot både i Finland och i hela Europa. Attacker som utförts av enskilda radikaliserade personer eller som inspirerats av eller utförts med hjälp av små grupper, utgör fortfarande det största hotet.

I juni 2018 meddelade tingsrätten sin dom för terrorattaken i Åbo år 2017. Gärningsmannen dömdes till livstids fängelse för två mord i terroristiskt syfte och åtta mordförsök i samma syfte. Mannen överklagade domen till hovrätten, men drog tillbaka klagomålet och således vann tingsrättens dom laga

Propagandan har i allt större utsträckning flyttats över till olika plattformar för direktmeddelanden och produceras oftare än tidigare av användarna själva.

kraft. Människor har runtom i Europa dömts till fängelse för olika typer av terrordåd. Vad som i den närmaste framtiden vällar oro är att de personer som dömts för terroristbrott ska fortsätta med sin radikala verksamhet när de frigges från fängelset. Det är möjligt att sådana personer även söker sig till Finland. Även i konfliktområdet utgör de utländska stridande och de lokala medlemmar i terroristorganisationer som de olika parterna omhändertagit ett långsiktigt säkerhetsproblem.

När det gäller inhemska ytterlighetsrörelser var 2018 ett rätt lugnt år utan någon aktivism som allvarligt kunde äventyra den nationella säkerheten.

Behandlingen av talan för att upplösa den nationalsocialistiska organisationen Nordiska Motståndsrörelsen fortsatte vid Åbo hovrätt i augusti. I sin dom i slutet av september bekräftade hovrätten den dom som tingsrätten i Birkaland tidigare hade meddelat och förklarade organisationens finländska falang samt dess underavdelningar och underlydande föreningar upplösta. Nordiska Motståndsrörelsen ansökte om besvärstillstånd hos högsta domstolen.

Brotten med koppling till extremhögern var i huvudsak enskilda fall av misshandel och olaga hot. De anarkistiska radikala rörelserna kom till synes närmast i form av sporadiska försök att störa eller förhindra extremhögerns demonstrationer. Större våldsamma sammandrabbningar kunde emellertid undvikas tack vare att polisen höll parterna på tillräckligt avstånd från varandra. ■

Terrorismbekämpning i allt närmare samarbete med polisinsrättningarna

Skyddspolisen och polisinsrättningen i Uleåborg har redan under ett par års tid filat på nya verksamhetsmodeller.

Från mötesrummet hörs det ett sorl av röster. Kriminalinspektör **Konsta Korhonen** från polisinsrättningen i Uleåborg och chefen för Skyddspolisens norra område, **Ilkka Entchev**, har mycket att tala om. Korhonen och Entchev samt deras kollegor arbetar i Uleåborg med gemensamma problem och försöker hitta de lämpligaste lösningarna till dem.

Skyddspolisen har utanför huvudstadsregionen åtta regionala byråer. Utöver Uleåborg finns det en regional byrå i Åbo, Tammerfors, Villmanstrand, Kuopio, Vasa, Joensuu och Rovaniemi. Arbetet vid de regionala byråerna är mångsidigt och omfattar alla uppgifter som hör till Skyddspolisen, bland annat terrorismbekämpning och kontraspionage. De regionala byråerna bedriver också ett nära samarbete med andra aktörer i området. Självfallet hör polisinsrättningarna till de viktigaste samarbetsparterna.

Kriminalinspektör Konsta Korhonen leder teknik- och underrättelseenheten vid polisinsrättningen i Uleåborg, som ansvarar för det förebyggande arbetet i området och för uppföljningen av personer som så att säga ger anledning till bekymmer. Med tanke på terrorismbekämpningen är det enskilda radikaliserade personer som för närvarande vållar störst oro i Uleåborgsregionen. Vikten av samarbete ökar av att man under de senaste åren insett att radikaliseringsen kan ske mycket snabbt. Därför är det också viktigt att i ett tidigt skede identifiera svaga signaler som varnar om hot och att ta tag i dem. Dessutom har antalet målpersoner för terrorismbekämpning ökat även i Uleåborgsregionen under de senaste åren.

Skyddspolisen och polisinsrättningen i Uleåborg har sedan 2016 haft ett nära samarbete i fråga om att utveckla processen för hantering av tips samt det förebyggande arbetet. Tidigare var det enbart Skyddspolisen som ansvarade för hanteringen av tips. Mot bakgrund av att det i alla fall är polisinsrättningarna som ansvarar för den regionala säkerheten och den allmänna ordningen och säkerheten, har det varit naturligt att intensifiera samarbetet. I Uleåborg har detta under de senaste två åren i praktiken inneburit arbete för att utveckla systemet och överföring av information samt utbildning där Skyddspolisens know-how överförts till polisinsrättningen.

Det är viktigt att i ett tidigt skede identifiera svaga signaler som varnar om hot och att ta tag i dem.

Ilkka Entchev (till vänster) och Konsta Korhonen.

BILD: Kai Tirkkonen

I hela Finland har införts en ny verksamhetsmodell som innebär att övervakningsansvaret för en del av målpersonerna för terrorismbekämpning numera ligger hos polisinsrättningarna, medan en del ansvaras för av Centralkriminalpolisen och en del fortfarande av Skyddspolisen.

- När det gäller det förebyggande arbetet startade det intensifierade samarbetet utifrån en önskan om att få fram en gemensam lägesbild, så att vi kunde undvika både överlappande arbete och skuggområden, berättar Korhonen.

Entchev tillägger att vi med hjälp av samarbetet även kan säkerställa att inget enskilt tips blir obehandlat och att det i fråga om varje tips är klart vem som har ansvar.

- Det samarbete som redan tidigare fungerade bra har nu hunnit bli ett partnerskap, säger Korhonen. ■

Terrorhot- bedömning

Det mest betydande hotet om terrorism i Finland utgörs fortfarande av enskilda aktörer och små grupperingar som hittar sin motivation i radikalislamistisk propaganda eller terroristorganisationers uppmaningar. Dessa personer har sannolikt antingen direkta eller indirekta kontakter med radikalislamistiska nätverk eller organisationer. Skyddspolisens har fått kännedom om terrorismrelaterade planer och förehavanden i Finland som är av allvarigare karaktär än förut. Utländska terroriststridande från Finland har i synnerhet inom ISIL uppnått höga positioner, och de har ett omfattande nätverk av förbindelser inom organisationen.

Antalet målpersoner för Skyddspolisens terrorismbekämpning är cirka 370. Antalet målpersoner så gott som fördubblades under några år, men nu har tillväxten av målpersoner jämnat ut sig. Utöver den kvantitativa ökningen är målpersonernas anknytningar till terroristisk verksamhet av alltmer direkt och allvarlig karaktär. En allt större del av dem har antingen deltagit i en väpnad konflikt, uttryckt sin vilja att delta i väpnad verksamhet eller deltagit i terroristisk utbildning.

Finland ses som en del av västvärlden och koalitionen mot ISIL, och därtill produceras propaganda på finska och riktas mot Finland. Propagandan uppmanar till attacker i Finland. Radikalislamistiska terroristorganisationer har utvidgat sitt urval av attackmål. Målet är på bred front rikta angrepp mot alla stater och grupper som anses fientliga. Detta ökar hotet om attacker i Finland.

Aktiva medlemmar av radikalislamistiska nätverk deltar i terroristorganisationernas operativa verksamhet i synnerhet inom konfliktområdet i Syrien och Irak. Hittills har de delar som är verksamma i Finland koncentrerat sig på stödverksamhet och spridning av ideologin. För att växa i storlek utnyttjar dessa nätverk både radikaliserings och andra sätt att finna nya medlemmar. Förändringar i konfliktområdet och terroristorganisationernas ledning samt strategiska val kan återspeglas även i de radikala nätverk som är verksamma i Finland. Också spänningarna mellan olika etniska grupper avspeglas sannolikt i diaspororna i vårt land. Detta kan fungera som en faktor som bidrar till radikaliserings.

Det finns också sådana mål i Finland som representerar andra stater och olika religiösa intressen, liksom internationella evenemang, som är utsatta för ett ökat hot från både terroristorganisationer och enskilda radikala aktörers sida.

Hotet om terrorattacker mot västerländska intressen och turistmål har ökat, och även finländare kan bli utsatta för angrepp som riktas mot västvärlden.

HOTET OM TERRORISM I FINLAND

4. Mycket högt

3. Högt

2. FÖRHÖJT

1. Lågt

HOTNIVÅERNA

Hotnivåerna används för att beskriva hotet om terrorism mot Finland och Finlands intressen. Bedömningen av hotnivån sker utifrån den tillgängliga underrättelseinformationen, kapaciteten och motivationen hos terroristorganisationerna eller de personer och grupper som är knutna till dem och tidshorisonten för eventuella attackplaner. Syftet med klassificeringen är att ge en tydlig bild av hurdan hotet om terrorism i Finland är utsatt för och huruvida hotnivån har förändrats jämfört med den tidigare bedömningen. ■

Utländska underrättelse-tjänster strävar efter att påverka det politiska beslutsfattandet i Finland

Ämnen av intresse för utländsk underrättelseinhämtning var i fjol bland annat Natodebatten, Finlands ståndpunkter i fråga om EU:s sanktionspolitik och det internationella militära samarbetet.

I förhållande till landets storlek finns det ett rätt stort antal representanter för utländska underrättelsetjänster i Finland. Främmande staters underrättelseverksamhet är av både långvarig och kontinuerlig karaktär. Finland är av intresse särskilt för Rysslands och Kinas underrättelsetjänster. Underrättelsefrågorna varierar när det gäller aktuella fenomen, men i bakgrunden ligger det alltid ett långtidsintresse för Finland.

De främmande staternas underrättelseverksamhet har som mål att förutse olika delområden i den finländska politiken och att påverka det politiska beslutsfattandet. För att nå dessa mål utnyttjar underrättelsetjänsterna i sin informationsinhämtning ett brett urval av medel och metoder från uppföljning av öppna källor till inbrott i datanät. En av de viktigaste metoderna är emellertid fortfarande, även i Finland, att försöka hitta och värva hemliga personkällor i syfte att med hjälp av dem inhämta information som annars inte skulle vara tillgänglig. De främmande staternas underrättelseorganisationer strävar också efter att värva medhjälpare som kan utnyttjas i försök att direkt eller indirekt påverka det politiska beslutsfattandet och den allmänna opinionen.

Tyngdpunkten i de utländska underrättelseintressena i Finland låg år 2018, liksom de föregående åren, bland annat på Natodebatten, de utrikes- och säkerhetspolitiska riktlinjerna, Finlands ställning i EU:s sanktionspolitik och säkerhetsläget i Östersjöområdet. Därtill noterade Skyddspolisen i fjol att utländska underrättelsetjänster även visade intresse för Finlands verksamhet som ordförande i Arktiska rådet, underrättelagsstiftningen under beredning och Finlands militära samarbete på det internationella planet.

Enligt Skyddspolisens observationer har vissa länders säkerhets- och underrättelsetjänster fortsatt att övervaka och störa i Finland bosatta personer. Föremål för sådan verksamhet är vanligen personer som i sitt hemland klassificerats som representanter för den politiska oppositionen eller som hör till en viss etnisk minoritet. Skyddspolisen har redan för några år sedan föreslagit kriminalisering av flyktingspionage även i Finland. Flyktingspionage både äventyrar statens säkerhet och kränker de grundläggande rättigheterna för finländska medborgare och andra i landet fast bosatta personer.

Kontraspiionageverksamheten omfattar även ickespridningsarbete, dvs. arbete för att avslöja och förhindra olaglig export av produkter med dubbla användningsområden. Skyddspolisen fortsatte i fjol att utreda vissa fall där teknik som kan användas för militära ändamål hade utförts via Finland. I dessa fall hade säljaren vilseletts i fråga om slutanvändaren. Ickespridningsarbetet är utmanande framför allt på grund av att verksamheten präglas av komplexa internationella arrangemang och hemlighetsmakeri för att mörklägga de verkliga slutanvändarna. Skyddspolisens ickespridningsarbete bedrivs i intensivt samarbete med andra myndigheter. ■

På tal om hybridpåverkan

Hybridpåverkan är verksamhet som bedrivs särskilt av stormakter i syfte att med hjälp av ett brett urval av metoder främja sina egna intressen och orsaka målstaten skada till exempel genom att inskränka den nationella suveräniteten. Verksamheten utnyttjar sårbarheter hos målstaten och den verkliga aktören bakom verksamheten vill ofta inte bli avslöjad.

Finland är ett mål för aktiv påverkan. Hybridpåverkan är inte något nytt fenomen, men den starka och alltmer komplexa karaktären hos fenomenet gör det till ett större säkerhetshot än förr. Statliga aktörer är mera beredda än tidigare att använda sig av även långtgående metoder för påverkan. Påverkansmedel som riktas eller kan komma att riktas mot Finland är exempelvis informationskampanjer, politisk påtryckning, rubbad gränsstabilitet, ökat ekonomiskt inflytande och utnyttjande av negativa fenomen i näringslivet samt påverkan via infrastrukturprojekt, cyberoperationer och militära kraftprov. ■

Verksamheten utnyttjar sårbarheter hos målstaten och den verkliga aktören bakom verksamheten vill ofta inte bli avslöjad.

Den nya underrättelseslagstiftningen bidrar avsevärt till bekämpningen av cyberspionage

Cyberspionage kan stödjas genom att utnyttja insideraktörer samt genom personbaserad underrättelseinhämtning och signalspaning.

År 2018 fick Skyddspolisen kännedom om ett flertal fall av cyber- eller nätspionage där en statlig aktör misstänks ha legat bakom verksamheten. Spionaget berörde såväl den finska staten som företag och privatpersoner. Främmande staters nätspionage är inte något nytt fenomen, men det har antagit nya former i takt med att IT-säkerheten hos de egentliga målorganisationerna förbättrats. Cyberspionaget inriktar sig inte nödvändigtvis längre direkt på den organisation som är av särskilt intresse, utan i stället på andra, målorganisationen närstående organisationer och personer som är mindre medvetna om betydelsen av IT-säkerhet. Dessa närstående aktörer kan utnyttjas antingen för direkt informationsinhämtning eller som kanaler in i den egentliga målorganisationens system.

För underrättelsetjänsterna är cyberspionage ett kostnadseffektivt och så gott som riskfritt sätt att inhämta information om mållandets statsförvaltning samt informationskapital om företag. Det kan också användas till att kartlägga informationssystem och datanät i syfte att senare störa deras funktion, exempelvis i konfliktsituationer.

Cyberspionage kan även stödjas genom att utnyttja insideraktörer samt genom personbaserad underrättelseinhämtning och signalspaning. IT-incidenter som avslöjar lyckade eller misslyckade försök till spionage kan ingå i ett större kontinuum, där en främmande stat målmedvetet och långsiktigt försöker inhämta information om målorganisationen.

Risken ökar av att många organisationer i allt högre grad utlokalisera sina datatekniska tjänster till olika tjänsteleverantörer och molntjänster. Det är viktigt att även det tekniska dataskyddet och kostnaderna för det beaktas i utlokaliseringsavtalen, så att förmågan att identifiera avvikelser och ha kontroll över informationen inte försämras. Samarbetet mellan organisationen och den externa tjänsteleverantören ska vara friktionsfritt. Tjänsteleverantören måste vara tillräckligt förtrogen med kundens verksamhet så att exempelvis IT-incidenter kan identifieras.

Okontrollerad centralisering av information i en molntjänst kan också innebära nya slags risker. En IT-incident som gäller en enskild organisation kan riskera dokumentlagret för flera organisationer.

När det gäller att motverka statsdrivet cyberspionage är särskilt viktigt med samarbete mellan säkerhetsmyndigheterna, Traficoms cybersäkerhetscenter, IT-säkerhetsindustrin och teleföretagen. Den nya underrättelseslagstiftningen kommer att avsevärt bidra till bekämpningen av cyberspionage.

TURLA I STRÅLKASTARLJUSET

Turla är en benämning som i offentligheten används för en viss grupp av cyberspionageverktyg och nätinfrastruktur. I den offentliga debatten har Turla kopplats samman med de ryska säkerhetsmyndigheterna.

Turla har betraktats som en av de hemligaste och samtidigt skickligaste cyberspionagekampanjerna. Till skillnad från många andra fall har information som stulits av Turla inte använts i informationsoperationer eller för att lamslå datanät och system.

Turla är en av de mest innovativa bland cyberaktörerna med verksamhet mot Finland. Turla utvecklar ständigt nya metoder för intrång och kartläggning samt verktyg för nätverk. Inom statsförvaltningen upptäckts då och då Turlas intrångsförsök och kartläggningsverksamhet, till exempel hos beskickningarna i Ryssland. Den senaste tiden har verksamheten allt oftare inriktat sig även på statsförvaltningen närstående organisationer och personer.

Turla kan förväntas fortsätta med sin verksamhet mot sina sedvanliga mål. I sin verksamhet kombinerar Turla metoder för signalspaning och personbaserad underrättelseinhämtning i strävan efter allt effektivare underrättelseinhämtning samt lättare inriktning av operationer och lättare intrång i terminaler. ■

Cyberspionagevärlden har blivit aggressivare

Den som är föremål för cyberspionage märker det inte nödvändigtvis själv.

- Här i Skyddspolisen ser vi hela fältet av cyberspionage och dess mångskiftande karaktär. Cyberspionagevärlden har blivit aggressivare och intrång i system görs rentav med våld, säger chefen för Skyddspolisens cybersektion **Jyrki Kaipanen**.

I Finland är det flera olika myndigheter som arbetar med cybersäkerhet: Skyddspolisen ansvarar för bekämpning och undersökning av cyberspionage som bedrivs av främmande stater. Centralkriminalpolisen och lokalpolisen undersöker cyberkriminalitet såsom överbelastningsattacker, utpressningsprogram och VD-bedrägerier. Försvarsmakten bekämpar militära cyberhot och Traficoms cybersäkerhetscenter gör observationer och upprätthåller lägesbilden gällande cybersäkerhet.

Även om det finns flera aktörer på cybersäkerhetsfältet löper samarbetet mellan dem väl. Ett nära samarbete bedrivs också med näringslivet, teleföretagen, leverantörerna av internetjänster och universiteten. Skyddspolisen har som mål att medvetenheten om hoten ska öka. Således omfattar Skyddspolisens arbete för att förebygga cyberspionage bland annat utbildning för företag och aktörer inom statsförvaltningen som upprätthåller kritisk infrastruktur och har anknytning till försörjningsberedskapen.

Statliga aktörer kan inrikta sina cyberspionagekampanjer även på privatpersoner och tjänstemän.

”Cyberspionage är ofta så diskret till sin karaktär att den som är föremål för verksamheten sannolikt inte själv ens märker det.”

- Internationellt sett är vi redan nu på en god nivå när det gäller utredningen av sabotageprogram, berättar Kaipanen och tillägger att Skyddspolisens förmåga att bekämpa cyberspionage medan lagen om underrättelseinhämtning avseende datatrafik ännu inte har trätt i kraft grundar sig på uppgifter om misstänkta cyberspionagekampanjer som fått av internationella samarbetspartner. Den nya lagen om underrättelseinhämtning avseende datatrafik förbättrar möjligheterna att avslöja och bekämpa nätspionage i och med att underrättelseinhämtning som avser datatrafik även i Finland kan användas för att upptäcka cyberspionage som främmande stater bedriver i datanät.

Cyberspionage kan ha betydande ekonomiska konsekvenser för den som råkar ut för det. Om spionaget har gällt exempelvis uppgifter om ett företags produktutveckling, drabbas företaget inte bara av en förlust av värdefull information utan även av kostnader för att eventuellt bygga om hela it-systemet på företaget.

Kaipanen berättar emellertid något som ger lättnad: vanliga medborgare behöver inte oroa sig. Däremot behöver alla anställda som innehar ett viktigt uppdrag och som sitter på viktig information förstå att de kan vara föremål för en främmande stats underrättelseinhämtning.

- Tyvärr har säkerhetsmedvetenheten fortfarande inte förbättrats på önskvärt sätt. Man bör inte invagga sig i en falsk känsla av säkerhet, utan komma ihåg att det i vilken situation som helst är möjligt att bli utsatt för underrättelseinhämtning. I många fall är cyberspionage även förknippat med personbaserad underrättelseinhämtning och underrättelseinhämtning som grundar sig på öppna källor, säger Kaipanen.

- Till exempel en läkare vid en läkarcentral eller en ekonomiexpert vid ett exportföretag kan vara föremål för spionage eftersom de kan inneha viktig information eller tillgång till en källa av viktig och hemlig information. Cyberspionage är ofta så diskret till sin karaktär att den som är föremål för verksamheten sannolikt inte själv ens märker det, tillägger han. ■

Tio frågor om lagen om civil underrättelseinhämtning

1.

Varför behöver Finland en lag om underrättelseinhämtning?

Lagarna om underrättelseinhämtning stiftades eftersom de nya underrättelseinhämtningsmetoderna ger bättre möjligheter än förr att kunna trygga Finlands säkerhet. Målet är att i ett ännu tidigare skede kunna ingripa i olika förehavanden, såsom spionage och terrorism, som hotar den nationella säkerheten. En grundläggande omvälvning av den internationella politiken är en bakomliggande orsak. Till exempel de hårda tag som vissa utländska underrättelsetjänster tagit i vissa europeiska länder och som till och med uppmärksammats i offentligheten ger en bild av hur situationen hårdnat.

Överlag är förändringarna i utrikes- och säkerhetspolitiken i dagens läge snabbare än tidigare och statsledningen har ett verkligt behov av att både snabbare och med större omfattning få information till stöd för sina beslut.

I Finland påverkas situationen naturligtvis även av det geografiska läget.

Många andra länder bedriver underrättelseverksamhet för att det egna landet ska skaffa sig fördelar, till exempel genom att spionera på företag eller andra länders förvaltning. Finlands underrättelseinhämtning är enbart inriktad på att skydda det egna landet och de människor som bor i Finland.

3.

Vad innebär underrättelseinhämtning som avser utländska förhållanden och varför behövs den?

Med underrättelseinhämtning som avser utländska förhållanden avses informationsinhämtning som sker utomlands. Avsikten är att i ett så tidigt skede som möjligt kunna inhämta information om hot mot Finland redan utanför Finlands gränser. Vid sådan underrättelseinhämtning kan information inhämtas via datanät och med hjälp av personbaserad underrättelseinhämtning utan att målet vet om detta.

Före den nya lagen baserade sig Finlands informationsinhämtning från utlandet enbart på internationellt informationsutbyte. Detta är problematiskt i och med att andra länder inte har som huvuduppgift att skydda Finlands säkerhet. Därför kan information om alla sådana angelägenheter som är viktiga för Finland inte fås av utländska samarbetspartner.

5.

Vad avses med allvarligt hot mot den nationella säkerheten?

Med uttrycket avses hot som inte gäller enskilda personer utan hela samhället. De kan äventyra samhällets vitala funktioner och säkerheten för alla medborgare. Exempel på sådana hot är spionage, terrorism och till och med valpåverkan.

2.

Vilka konsekvenser har de nya lagarna rent konkret?

Vanliga medborgare kommer egentligen inte att omedelbart märka av underrättelselagarna på något sätt alls. Målet är att Finland även framöver ska vara världens tryggaste land och att eventuella hot i största möjliga mån ska kunna förebyggas. De nya befogenheterna gör det möjligt att ingripa i exempelvis spionage effektivare än förut och möjligheterna att bekämpa och avslöja cyberspionage förbättras avsevärt. Det är emellertid sällan möjligt att i offentligheten berätta om lyckade underrättelseoperationer.

Det är också bra att notera att inget kommer att ske som genom ett trollslag så fort den nya lagen träder i kraft. Skyddspolisen är även efter att lagen trätt i kraft en liten myndighet med ett brett uppgiftsfält. Även i fortsättningen är vi tvungna att prioritera uppgifterna. Dessutom tar det sin tid att få i gång de nya funktionerna.

På lång sikt är målet med underrättelselagarna också att det utrikes- och säkerhetspolitiska beslutsfattandet ska grunda sig på ett större och kvalitetsmässigt bättre informationsunderlag, vilket för sin del bidrar till att öka säkerheten.

4.

Varför krävde lagen om underrättelseinhämtning att även grundlagen ändrades?

Det var nödvändigt att ändra grundlagen eftersom det tidigare var möjligt att ingripa i skyddet för förtroliga meddelanden enbart med stöd av lagar som stiftats för vissa syften, såsom för att förhindra, avslöja eller undersöka brott. Med stöd av lagen om underrättelseinhämtning kan myndigheterna ingripa i hot som inte är brott, men som allvarligt hotar den nationella säkerheten. Därför var det nödvändigt att ett omnämmande av den nationella säkerheten fogades till grundlagen.

6.

Vad innebär underrättelseinhämtning som avser datatrafik?

Underrättelseinhämtning som avser datatrafik får bedrivas om det finns kännedom om ett allvarligt hot om vilket det är möjligt att med hjälp av underrättelseinhämtning få mera information. Hotet måste vara så allvarligt att den nationella säkerheten är i fara och underrättelseinhämtningen behövs för att skydda demokratiska institutioner såsom det politiska beslutsfattandet eller yttrandefriheten. Beslut om användning av underrättelseinhämtning som avser datatrafik ska fattas av en domstol.

I den tekniska filtreringen av meddelanden görs det inga sökningar i meddelandenas innehåll, utan sökningarna grundar sig på tekniska uppgifter om datatrafiken. Undantag till detta är sabotageprogram och främmande staters statliga kommunikation, som inte omfattas av skyddet för förtroliga meddelanden.

8.

Får en medborgare veta att han eller hon varit föremål för en underrättelseinhämtningsoperation?

Huvudregeln är att personen i fråga informeras om användningen av en underrättelseinhämtningsmetod om denna information inte äventyrar den nationella säkerheten eller någons liv och hälsa. Beslut om utebliven underrättelse ska fattas av en domstol. Förfarandet motsvarar förfarandet för de hemliga tvångsmedel som används av polisen.

Vidare ska underrättelseombudsmannen i realtid följa användningen av de i underrättelselagen föreskrivna metoderna. Medborgarna får även be underrättelseombudsmannen utreda om den underrättelseinhämtning som de eventuellt varit föremål för har varit lagenlig.

9.

Hur lagras den information som fås genom underrättelseinhämtning?

Enbart sådan information som är nödvändig med tanke på de hot som ska avvärras får lagras i Skyddspolisens informationssystem. Uppgifterna utplånas ur systemet 25 år efter den senaste anteckningen. Behandlingen av personuppgifter hos Skyddspolisen övervakas av både dataombudsmannen och underrättelseombudsmannen.

7.

Får vanliga människors meddelanden undersökas?

När det gäller underrättelseinhämtning som avser datatrafik är syftet inte, och det är inte heller ens möjligt, att i stor skala följa kommunikationen över Finlands gränser. Det som är av intresse för underrättelseinhämtningen är en liten del av kommunikationen där man känner till att det rör sig information av betydelse för statens säkerhet.

Bland de meddelanden som filtrerats ut på basis av tekniska uppgifter kommer det emellertid oundvikligen att finnas även meddelanden som inte har någon betydelse för den nationella säkerheten. Därför ska det göras sökningar i innehållet i de meddelanden som fångats upp med hjälp av teknisk filtrering. Genom sökningarna fås fram de meddelanden som är av betydelse, medan resten utplånas oöppnade. I vissa sällsynta fall öppnas ett meddelande. Om det då visar sig att det öppnade meddelandet inte har någon relevans för det som undersöks, utplånas meddelandet. Även meddelanden som omfattas av förbudet mot underrättelseinhämtning, såsom meddelanden mellan läkare och patient, avlägsnas.

10.

Hur övervakas befogenheterna till underrättelseinhämtning?

I Finland är åtgärderna för att övervaka lagen om underrättelseinhämtning de mest omfattande i Europa. Övervakningen av all verksamhet som bedrivs av Skyddspolisen grundar sig på chefsövervakning inom operativ verksamhet. Inom Skyddspolisen utövas även särskild intern laglighetsövervakning, som i och med underrättelselagarna kommer att stärkas. Dessutom övervakas Skyddspolisen av inrikesministeriet.

Utöver detta övervakas tillämpningen av underrättelselagarna av underrättelseombudsmannen, som har möjlighet att vara närvarande när domstolen ska besluta om användningen av en underrättelseinhämtningsmetod. Underrättelseombudsmannen har också yttranderätt i domstolen och rätt att överklaga domstolens avgörande om han eller hon anser att det träffats på felaktiga grunder. Underrättelseombudsmannen har behörighet att i realtid övervaka användningen av underrättelseinhämtningsmetoder och även att avbryta användningen av dem. Underrättelseombudsmannen är skyldig att informera förundersökningsmyndigheterna om han eller hon upptäcker lagstridigheter. För att kunna utföra inspektioner har underrättelseombudsmannen också obegränsad rätt att ta del av handlingar och uppgifter samt tillträde till lokaler och informationssystem.

Slutligen utövar även riksdagens underrättelseutskott parlamentarisk kontroll. Utskottet utövar inte någon laglighetsövervakning i fråga om enskilda underrättelseinhämtningsoperationer, utan övervakar på ett allmänt plan vilken typ av information som tas fram med hjälp av underrättelseinhämtning och hur underrättelseinhämtningen bedrivs. ■

Medborgarnas stora förtroende för Skyddspolisen

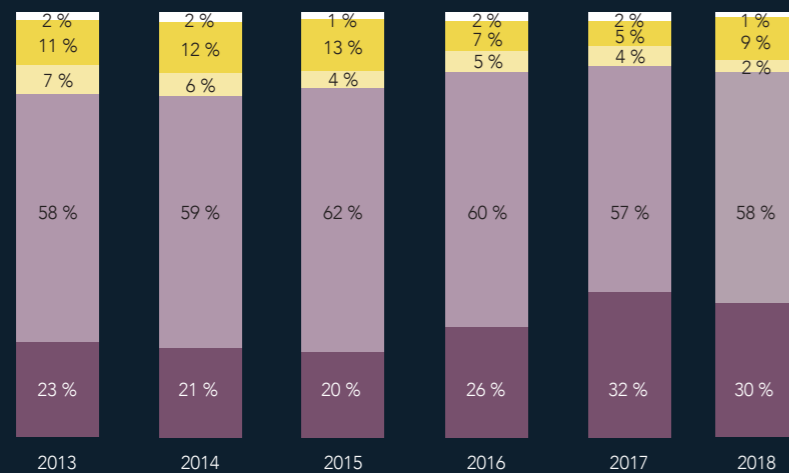
Skyddspolisen låter årligen utföra en enkät angående medborgarnas uppfattningar om Skyddspolisens verksamhet. Den senaste enkäten utfördes under perioden 27.11.–8.12.2018 och omfattade ett urval av 18–79-åriga i Finland utanför Åland bosatta personer.

Majoriteten (88 %) av finländarna säger sig ha ett mycket stort eller ett rätt så stort förtroende för Skyddspolisen. Nästan en tredjedel (30 %) har ett stort förtroende, mer än varannan (58 %) rätt så stort.

Medborgarnas förtroende är ungefär på samma nivå som för ett år sedan. Det uppnådda resultatet är det tredje bästa under hela mätperioden. Andelen personer som har stort förtroende för Skyddspolisen är nu något större än för knappt fem år sedan.

MEDBORGARNAS FÖRTROENDE FÖR SKYDDSPOLISEN:

- STORT
- RÄTT STORT
- KAN INTE SÄGA
- INTE SÅ STORT
- INTE DET MINSTA

Det totala antalet intervjuer var 1002.

Felmarginalen för resultaten är +/- 3 procentenheter.

1919

Detektiva centralpolisen inledde sin verksamhet.

1938

Statspolisen inledde sin verksamhet.

1933

En stor spioneriaffär väckte uppmärksamhet runtom i världen. Tentaklerna av en internationell spionagecirkel väckte intresse ända i Förenta staterna.

1945

Statspolisen övergick i kommunisternas händer ("Röda Stapo").

1949

Skyddspolisen inledde sin verksamhet.

1953

Spioneriaffären i Jyväskylä gällande flygbilder och vapenfabriker. Skarpare övervakning av sovjetunderrättelseverksamheten började.

1961

Golitsyns avhopp, som var ett av det kalla krigets mest kända avhopp. KGB-majoren Anatolij Golitsyn hoppade av till Förenta staterna via Finland. Skyddspolisen fick en närmare bild av KGB:s verksamhet.

1992

Den nya ordningen efter Sovjetunionens upplösning. Skyddspolisens internationella samarbete tog fart.

2001

Förstörelsen av tvillingtornen i New York. Terrorismbekämpning fick en större roll i Skyddspolisens verksamhet.

2013

Nätspionagefallet vid utrikesministeriet. Skyddspolisens utredningar visade statliga aktörer bakom spioneriet.

2019

Skyddspolisen blir en säkerhets- och underrättelsetjänst. Den nya underrättelselagstiftningen träder i kraft.

Axplock ur Skyddspolisens historia

TEXT: Kimmo Rentola

Inrättandet. I början av januari 1949 inledde Skyddspolisens, med stöd av en särskild lag, sin verksamhet som ett nytt ämbetsverk. Huset var detsamma och arkiven var i huvudsak kvar, men personalen var nästan helt utbytt och antalet anställda endast 75, dvs. en bråkdel av föregångarnas personalstyrka. Personer som arbetat för och mot ockupanter fick inte anställas, utan personalen rekryterades närmast från den vanliga poliskåren. Med Sverige som modell knöt Skyddspolisens närmare band till polisförvaltningen, men Skyddspolisens fortsatte att lyda under inrikesministeriet, såsom den finska polisen överlag gör.

Till chef utsågs Lapplands polisinspektör **Armas Alhava**. Till biträdande chef och ledare för den operativa verksamheten utnämndes **Henry Stenlund** från kriminalpolisen i Tammerfors. Dessa två, liksom många andra som fick ledningsuppgifter, blev kvar i huset till slutet av sin karriär.

På grund av de föregående myndigheternas övertramp och ett akut behov av försiktighet skalade makthavarna ner befogenheterna till ett minimum. Skyddspolisens fick varken anhålla eller häkta någon, endast göra gripanden, och den hade ingen rätt att göra förundersökningar, för att inte tala om att avlyssna telefoner eller öppna brev. Ansvar för att övervaka militärens säkerhet och pålitlighet återgick till huvudstaben. Det uppstod en myndighet som var tamare, mindre både vad gäller befogenheter och personalstyrka och i det stora hela tystare än sina föregångare.

BILD: Ari Ojala/Lehtikuva

Armas Alhava innehade tjänsten som chef för Skyddspolisens 1949–1972.

BILD: Brottsmuseum

Den finländska säkerhetspolisens huvudkvarter har legat i Helsingfors på adress Bangatan 12 från och med år 1921.

Enligt inrikesministerns muntliga instruktioner var huvuduppgiften att avslöja sovjetisk underrättelseverksamhet och att övervaka kommunisternas politiska verksamhet och strejkverksamhet. I det förstnämnda området började Skyddspolisens med försiktiga steg. Även uppföljningen av kommunisterna begränsade sig till övervakning, eftersom partiets verksamhet förblev laglig. Där var SDP:s underrättelseverksamhet effektivare. Mot bakgrunden av att storstrejkerna åren 1905 och 1917 hade varit av vikt för vändningarna i Finland och att man ännu kände av deras kraft (Arabia, Kemi), betraktades strejkerna länge som ett viktigt föremål för observation. Skyddspolisens strävade efter att registrera varje kommunist som var medlem i partiet eller i en nära anknuten organisation. De registrerade behövde inte längre frukta fängelse, men det var ofta svårt för dem att få tillträde till arbetsuppgifter med anknytning till statens säkerhet.

När det gällde den stora skiljelinjen i världen sökte sig Skyddspolisens till det västra lägret, men med försiktighet. De nordiska länderna utgjorde ett undantag, och av dem var Norge en länk längre västerut. De brittiska och amerikanska underrättelseorganen hade sina representationer i Helsingfors och briterna var länge den viktigaste samarbetspartnern. När norrmännen med hjälp av amerikansk finansiering sände finländska fjärrpatruller på underrättelsesresor till Sovjetunionen blundade Skyddspolisens för det till en början, men började sedan sätta betsel på verksamheten när vissa inte kom hem igen. Inga utrikespolitiska konflikter var välkomna.

När Stalin dog hade Skyddspolisens redan lärt sig grunderna i branschen och hade förutsättningar för att gå in i en aktivare fas. Den stora spionerifällan i Jyväskylä hösten 1953 var startskottet. **Reino Kettunen**, som hade värvats under sin krigsfångenskap, hade inhämtat information av en kapten vid luftstridskrafternas bildcentral och från vissa vapenfabriker. Under de följande två åren rensade Skyddspolisens i sovjetspionaget längs gränsen och i underrättelseätverket för den tidigare militärbyrån inom Röda Stapo. Under åren 1954–1956 dömdes 62 personer för landsförräderi. Fallen väckte stor uppmärksamhet. Efter detta började Skyddspolisens, av många skäl, fokusera mera på förebyggande arbete.

Kekkonen. Skyddspolisens verksamhet fick en ny ställning år 1956, när **Urho Kekkonen** valdes till republikens president.

Kekkonen var å ena sidan, utöver Mannerheim, det enda statsöverhuvudet i Finland som hade yrkeserfarenhet av underrättelsebranschen. Han var en sakkunnig och intresserad statsledare, som brann av tanken på att i hemlighet kunna titta på kommunisternas kort. Skyddspolisens fick i början av samma år, 1956, en informationskälla i toppklass inom FKP:s högkvarter, uppenbarligen i samarbete med SDP:s (och arbetsgivarnas) underrättelseverksamhet.

Källan var fackföreningssekreterare **Veikko Hauhia**, som kände strejkfrågorna utan och innan, men som insiderperson även hörde annat. Skyddspolisens hade nu väsentlig och realistisk information att rapportera och den huvudsakliga kunden var republikens president. Särskilt viktigt var det att få höra vad ryssarna talade till "vännerna" bakom presidentens rygg. Det hemliga informationsflödet hade ett starkt inflytande över politiken under en lång tid. »

BILD: Skyddspolisen

På 1970-talet hade chefen för Skyddspolisen som tjänstebil en Plymouth Fury.

De tjänstemän på Bangatan som skött kanalen fick vid årsskiftet allt emellanåt glädjas över en flaska konjak från Ekudden. När man från Skyddspolisens sida i slutet av 1970-talet började antyda att kommunistövervakningen kunde minska tillät Kekkonen inte detta. Å andra sidan hade Kekkonen byggt sina framgångar på östrelationerna, med KGB:s politiska underrättelseverksamhet som kanal. Det var exakt den myndighetens verksamhet som Skyddspolisen efter bästa förmåga försökte övervaka och begränsa. Under hela efterkrigstiden var KGB den klart största och aktivaste utländska underrättelsetjänsten i Helsingfors. På andra plats kom Sovjetunionens militära underrättelsetjänst GRU.

Strax efter valet föreslog KGB för sovjetledningen att det "via Finlands president U. Kekkonen" skulle vidtas åtgärder för att "vid Skyddspolisen avsätta tjänstemän" som samarbetade med USA:s och Englands tjänster och skadade Finlands östrelationer. Det är inte känt om detta föreslogs för Kekkonen och så här rakt på sak.

Drabbad av fartblindhet överskattade KGB det pris som den kunde ta för stödet i presidentvalet. Kekkonen kunde inte börja med något sådant. Uppståndelsen skulle ha varit förfärlig och knappast ville han det ens, ty i ändan av den vägen kunde man skönja spöket av Röda Stapo. KGB höll emellertid ämnet aktuellt, klagade över Skyddspolisens kontakter till väst och uttryckte till och med sitt ogillande över hur "undvikande" presidenten i denna fråga var.

Även om Kekkonen inte gick med på KGB:s maximikrav hade han inte råd att bryta relationerna. Redan Paasikivi hade varit för en passiv linje i fråga om kontraspionage och detta låg ännu starkare i Kekkonens intresse. Man kunde inte börja utvisa underrättelseofficerare eller på annat sätt irritera, inte ens på ett synligt sätt skugga KGB:s politiska möten. Det ansågs inte vara förnuftigt att i Finland bedriva någon aktiv verksamhet direkt mot de västliga tjänsterna, möjligen med undantag för Västtyskland, men Skyddspolisen stärkte greppet om ryska emigranter och avhoppare som lyckats ta sig över gränsen. Syndabockar i stället för andra – det ödet har många fått lida av inom denna bransch.

När det gäller politik, krigföring och underrättelsebranschen har verksamheten ofta oavsiktliga följder. Så även i detta fall. Informationen om Kekkonenlägrets avsikter att sätta betsel på

BILD: Skyddspolisen

Jurij Gagarin i Helsingfors år 1961. Bakom Gagarins axel syns Anatolij Golitsyn.

Skyddspolisen och rädslan för att Finland skulle bli allt hårdare tjudrat av Moskva fick Förenta staternas CIA att satsa på de finländska säkerhetsmyndigheterna. När KGB-majoren **Anatolij Golitsyn** hoppade av i Helsingfors i december 1961 och övergick till CIA fick Skyddspolisen en närmare bild av sovjetunderrättelsens organisation, personal och verksamhets sätt. Kekkonens rykte i väst var förstört tills britterna berättade för sina "kusiner" att presidenten snarare var deras man än ryssarnas.

I efterdyningarna efter avhoppet kom det fram två spionagefall som ledde till att finländarna hittade en modell för utvisning. I det ena fallet handlade det om en anställd vid krigsvetenskapliga biblioteket som hade värvats av GRU och i det andra fallet värvade KGB en ryskfödd högre posttjänsteman till att verka inom vissa internationella organisationer för emigranter. I det första fallet sköttes utvisningen av underrättelseofficeren via utrikesministeriet, men i det andra fallet sköttes saken inofficiellt. På mötesplatsen kom den biträdande chefen Stenlund fram till **Boris Pereljotov** och meddelade vänligt att posttjänstemannen inte skulle komma, varken då eller senare. KGB-officeren fick respass. Dessa två fall var de första utvisningarna av typen persona non grata ur Finland efter kriget.

Detta gav upphov till den finländska modellen, som frekvent tillämpades från och med att **Albert Akulov** lämnade landet (1973). Inga andra myndigheter, ingen publicitet, ingen prestige fråga. Det var nära ögat i fråga om den sistnämnda faktorn, för även dessa mindre fall från 1963 behandlades i Moskva på högsta nivå, under ledning av andreman **Brezjnev**, och besluten fattades mycket snabbt. Beslut gällande spionagefall och känsliga utlandsoperationer fattas i allmänhet på högsta statsledningsnivå.

Om man jämför det som KGB önskade och arbetade för i fråga om Skyddspolisen år 1956 med det som organet fick anpassa sig till år 1963, inser man att det som uppnåddes låg långt från förväntningarna. I Sovjetunionen hade man för vana att skärskåda säkerhetsrelationerna som kriterier och måttstock för de "verkliga" relationerna. Den mätaren visar på denna punkt inte helt dystra värden ur Finlands perspektiv. »

Legitimitet. Skyddspolisen hade allt sedan den inrättades kunnat lita på att dess verksamhet godkändes eller åtminstone svaldes av de icke-kommunistiska medborgarna. Under den senare halvan av 1960-talet började situationen emellertid snabbt försämrans. Bland de unga som oroade sig över världsangelägenheter spirade pacifism, engagemang för utvecklingsländerna och aktivism. Modell togs av den amerikanska rörelsen mot Vietnamkriget. Den stela och tillslutna Skyddspolisen, vars verksamhet det fanns ytterst lite information om, blev en lätt måltavla. Flexibiliteten och reaktionsförmågan var inte den bästa hos den åldrade ledningsnivån på Bangatan. De radikala ungdomarna drog in Skyddspolisen i en besvärlig spiral när de samlade in hundratals namnunderskrifter som uppviglade till vapenvägran. Syftet var att fälla en bestämmelse som gjorde sådan uppvigling till ett brott.

Den kritiska stämningen bredde ut sig till de samhällsbevarande vuxna kretsarna. I samband med den utredning som följde efter demonstrationerna under den persiska shahens besök lämnade SDP:s riksdagsgrupp den 30 juni 1970 en skrivelse till statsrådet, där den föreslog

BILD: Skyddspolisen

Två unga sovjetter kapade ett flygplan till Helsingfors i juli 1977.

att Skyddspolisen skulle upplösas och den hemliga registreringen av medborgare skulle upphöra. Kekkonen kritiserade skarpt Skyddspolisens åtgärder i samband med ett allvarligt fall av spionage ("äter inför ett val").

Det verkar som om två faktorer räddade Skyddspolisen från en större omvälvning. Den gamla ledningen höll på att gå i pension och Kekkonen fick den utnämningssmögjlighet som han i över 20 år väntat på. Till chef utsåg han den lojale **Arvo Pentti**, som i egenskap av riddare av Mannerheimkorset hade en övertygande bakgrund även ur ett fosterländskt perspektiv. Den andra faktorn var den europeiska säkerhets- och samarbetskonferensen, som erbjöd Skyddspolisen en mängd nya arbetsuppgifter.

Mauri. I början av 1990-talet fick britterna ta del av KGB-arkivarien **Vasilij Mitrochins** omfattande anteckningar, bland vilka en lapp hade en pinsam koppling till Skyddspolisen. Enligt anteckningen skulle Arvo Pentti i augusti 1972 i Moskva ha förbundit sig till ytterst konfidentiellt samarbete med KGB mot de amerikanska och brittiska tjänsterna när de motarbetade Sovjetunionen från Finland. Senare antecknades han som agent under namnet "Mauri" och tilldelades 150 000 mark. I samband med sitt besök 1974 skulle Pentti ha bekräftat samarbetet med KGB-ledaren **Jurij Andropov**. Saken rapporterades till högsta nivå, dvs. Brezjnev.

Man kan dra slutsatsen att KGB, med hänvisning till Paasikivi-Kekkonen-linjen och efter löften om att få begränsa den västliga underrättelseverksamheten, antecknade Pentti som sin agent och försökte även i hemlighet hålla kontakt med honom. Pentti upplevde inte att han hade lovat så mycket som KGB antog och han kunde inte heller vända Skyddspolisen helt till att göra det som han upplevde att han hade lovat. Kekkonen förbjöd utlämnandet av de uppgifter som KGB hade begärt om den amerikanska underrättelseverksamheten. Arvi Koli, som ledde kontraspionageverksamheten, identifierade riskerna och dels styrde, dels sidstepade sin chef, delvis med Penttis eget tysta samtycke. Det man inte känner till kan man heller inte berätta om. Penningsumman tros ha via agrarförbundets stiftelse gått till politiska ändamål. Stiftelser var Pentti med på ännu när han var chef. I oktober 1976 förstördes Penttis KGB-relationer när Skyddspolisen på bar gärning anhöll (utan att vänta på chefens tillstånd) Tullstyrelsens överaktuarie **Olavi Pihlman**, som hade varit i KGB:s tjänst i över 20 år.

Fallet beskriver riskerna med grannrelationer när de är i oskickliga händer. Inte ens Skyddspolisen var immun. Följande chef, **Seppo Tiitinen**, var bättre på att hantera trycket, att ge KGB mera begränsade löften och att ge ett negativt svar så att det lät positivt. Han fick visserligen avvärja vissa aktiviteter från väst, men det var bättre att göra det själv. En skymt av konstellationen läckte över till väst, ty det hann på ledningsnivå hos de nordiska tjänsterna redan cirkulera ett rykte om att Skyddspolisen hade "kollapsat" och att det inte längre var klokt att bedriva konfidentiellt samarbete. En hög representant från Storbritannien kom över för att säkerställa att så inte var fallet.

Tiitinen. **Esko Rieki** och Seppo Tiitinen måste betraktas som de hittills viktigaste cheferna för den finländska säkerhetspolisens. Bägge blev utnämnda så att de knappt hunnit fylla 30 år. Med stöd av Kekkonen och sin egen administrativa och juridiska kompetens (och en viss hänsynslöshet) moderniserade Tiitinen Skyddspolisens organisation och framför allt mentalitet, samt förbättrade lönerna och ökade personalstyrkan. De politiska relationerna till även SDP förbättrades bl.a. genom vissa utnämningar. Den successiva utvidgningen av Skyddspolisens befogenheter började under hans tid. »

BILD: Pentti Koskinen/HS/Lehtikuva

Seppo Tiitinen innehade tjänsten som chef för Skyddspolisen 1978–1990. Denna bild av honom är från år 1985.

Tiitinen träffade regelbundet KGB:s Helsingforschef, men hade förmåga att dra klarare gränser än sin företrädare. Många var dock rädda för att han skulle gå för långt i månaderna om relationerna till öst. Å andra sidan tillät han att Skyddspolisens kontraspionage blev avsevärt effektivare när det gällde vetenskap och teknik samt identifiering av underrättelseofficerare som under falsk identitet sånts utomlands, dvs. av så kallade illegalister. Inom det sistnämnda området fick Skyddspolisens prestationer internationell uppmärksamhet, eftersom ryssarna gärna använde finska täckidentiteter. Med det passet var det möjligt att röra sig överallt och ingenstans blev man fast för brister i "modersmålet".

Tiitinen utvidgade nätverket av relationer till väst. Detta kunde enbart lyckas med en tillräckligt stark förankring i Kekkonens politik, dvs. så att man höll sidan skyddad, på samma sätt som amerikanernas relationer till Kina endast kunde öppnas under republikanernas ledning, där man knappast behövde vara rädd för kritik från höger.

Vändningen i januari 1992. Genast efter Sovjetunionens upplösning genomförde president **Mauno Koivisto** snabbt en rad åtgärder med syfte att ändra på mekanismerna i östrelationerna och reducera säkerhets- och underrättelsetjänsternas roll. Möjligheten till detta uppstod i samband med att de konservativas kupp försök i augusti misslyckades i Moskva. Efter detta skedde allt i snabb följd ända fram till Sovjetunionens upplösning på annandag jul. När det nya fördraget mellan Finland och Ryssland i januari slöts upphörde VSB-avtalet från 1948 att gälla.

Vid samma tidpunkt blev det aktuellt för KGB:s Helsingforschef **Felix Karasov** att gå i pension. Förutom staten i sig hade även hans ämbetsverk försvunnit under hans fötter, ty KGB delades upp och den yttre underrättelseverksamheten blev en separat tjänst, SVR. Skyddspolisen godkände emellertid inte den som föreslogs till hans efterträdare, eftersom personen i fråga tidigare hade blivit ombedd att lämna ett västland på grund av ett spionagefall. Detta var första gången som Skyddspolisen motsatte sig diplomatisk ackreditering av sovjetunderrättelsens Helsingforschef. Den stramare linjen stöddes av presidenten.

Tidigare hade förklaringen varit, såsom Tiitinen uttryckte det, att det var enklare att övervaka något när man genast visste vem som var vad. Nu bestämde Koivisto att personer som utvisats från andra länder inte längre skulle accepteras och att målet blev att försöka bli av med även dem som redan hade accepterats. Samtidigt beslöt Koivisto att den finska presidentens långvariga relation till sovjetunderrättelsens resident skulle avslutas och att saker och ting framöver skulle skötas via normala diplomatiska kanaler. Ytterligare skulle Skyddspolisens direkta band till republikens president brytas och ärenden skulle börja skötas tjänstevägen även i detta avseende. Det sistnämnda förverkligades inte fullt ut.

Kanske såg presidenten brytningen framför sig redan när chefen för Skyddspolisen utsågs. De naturligaste kandidaterna förbigicks och den som blev utnämnd var en jurist från UM utan några band till de tre bokstäverna som eventuell hämsko om det blev behov av brytningar i östlig riktning. Den utnämnda, **Eero Kekomäki**, hade uppvisat seghet när det gällde avtalsförhandlingar och om något nu skulle gå fel hade han nära till pensionen. Så fort han tillträtt tjänsten hade den nya chefen redan begränsat mötena med KGB:s resident med den motiveringen att KGB inte hade deklarerat till Skyddspolisen flera än två av sina tjänstemän: residenten och säkerhetsofficeren. Det anses vara ett viktigt kriterium för vänskaplighet att personalen deklarerar till värdlandet.

Ett meningsutbyte av öppnare karaktär än någonsin förr uppstod i frågan, men till slut nöjde sig Moskva med beslutet. En officer som hade arbetat närmast inom KGB:s förvaltning sändes som Helsingforschef och mandatet blev kortare än vanligt.

BILD:
Jarmo Matilainen/
HS/Lehtikuva

Presidenterna Mauno Koivisto och Michail Gorbatsjov år 1989.

Sovjetunderrättelsens ställning förändrades när dess Helsingforschef inte längre hade diskussionskontakt med republikens president. Även avslöjandena i Mitrochins anteckningar återspeglade hur tiderna hade förändrats. Skyddspolisen utförde för första gången en förundersökning, vilket den år 1989 hade fått befogenheter att göra. Åren 1993 och 1994 var antalet förundersökningsfall sammanlagt 17, dvs. rekordstort.

Den ovan skisserade serien händelser understryker januari 1992 som kulmen. Koivisto förmodade att snabbt bryta ner en struktur som etablerats under årtionden, vilket underlättades av att ryssarna vid slutet på det kalla kriget inte heller hade någon klar önskan om att hålla fast vid det gamla. Den tysta förändringen var av grundläggande natur.

Historiens tyngd. Är Skyddspolisen fortfarande samma myndighet som den som för 70 år sedan inledde sin verksamhet? Frågan tål att ställas, ty Skyddspolisen har gått igenom så många faser och det är så mycket som förändrats. Namnet är på de inhemska språken fortfarande detsamma, huset är detsamma, uppgiften är på ett allmänt plan densamma, men innanför inramningen är saker och ting annorlunda.

Det sägs att man inte kan lära sig något annat av historien än att man inte kan lära sig något av den. Kanske kan man ändå utifrån de många faser som Skyddspolisen och dess föregångare gått igenom dra slutsatsen att förändringarna kommer att fortsätta i framtiden. Säkerhet och underrättelseverksamhet är konjunkturkänsliga områden, där förändringar i politiken, samhället och det internationella läget ofta har en snabbare och kraftigare påverkan än inom andra områden. ■

Föregångarna: Detektiva centralpolisen och Statspolisen I och II

TEXT: Kimmo Rentola

Detektiva centralpolisen inledde sin verksamhet den 13 augusti 1919 i etableringsvägen av den unga republikens institutioner. Den regeringsform som antagits av den på våren valda riksdagen hade precis blivit stadfäst och till republikens första president hade valts **K.J. Ståhlberg**, som var en av de ledande laglighetsmännen.

Republiken blev en representativ demokrati och rättsstat, om än ärrad av inbördeskriget. Många institutioner, i synnerhet när det gällde den hårda säkerheten, bar en stämpel av det vita Finland. Detta gällde utan vidare Detektiva centralpolisen, vars ledande figurer rekryterades närmast från de så kallade aktivisternas led. Ett grundläggande säkerhetsproblem var att det var de vita som i Finland vann inbördeskriget, men de röda, bolsjevikerna, som i Ryssland behöll makten. Hos de sistnämnda sökte tusentals meningsfränder skydd när de flydde från Finland. Således såg man en röd revansch med stöd av den stora grannen som en allvarlig möjlighet.

Till skillnad från Skandinavien och Västeuropa i allmänhet var det kommunistiska partiets verksamhet förbjuden i Finland och den som deltog i den kunde dömas till fängelse. I genomsnitt dömdes årligen ett par hundra personer för högförräderi eller landsförräderi. Stödet för den radikala vänstern var betydligt högre i Finland än i Skandinavien. Detektiva centralpolisen var från första början starkare än motsvarande myndigheter i de övriga nordiska länderna, både vad gäller personalstyrka och befogenheter.

Därtill satte den ryska tradition som fanns i Finland sin egen prägel trots att man inte ville ha Ryssland som modell. Under kejsartiden övervakade gendarmregeringen de politiska rörelserna, såsom aktivister. Ungdomserfarenheterna av detta i egenskap av kunder återspeglades naturligtvis i den egna verksamheten hos dem som nu själv utövade polismakten. Vad som också vittnar om den ryska traditionen är att myndigheten och dess manskap kallades och rana (=skydd) samt adressen Bangatan 12, där DC etablerade sin huvudavdelning. Detta var gendarmofficerarnas tidigare bostadshus.

BILD: Fotoalbum av Martti Riekki

Esko Riekki, chefen för Detektiva centralpolisen (t.v.), tillsammans med Hugo Penttilä och Ville Pankko på Bangatan år 1924.

DC:s mest framträdande chef var **Esko Riekki**, en aktivist från Uleåborg som blev utnämnd 1923 och höll tjänsten i femton år. Trots att chefen var högersinnad lät han inte myndigheten gå med i lapporörelsen, men inte heller i några kraftiga motåtgärder. Riekki ledde den operativa verksamheten noggrant och från nära håll. Den mest betydande prestationen i arbetet mot kommunismen var ett fall från år 1928 som grundade sig på den allmänna organisatören Jalmari Rasis bekännelser. Han fick ett falskt pass och hjälp med att komma till Australien. När det gäller bekämpningen av sovjetspionage väckte den stora affären år 1933 internationell uppmärksamhet – **J. Edgar Hoover** från FBI kom då personligen till Finland för att få höra detaljerna. På den tiden hade DC under många år en aktiv informationskälla t.o.m. inom den sovjetiska ambassaden.

Urho Kekkonen var en av Riekkis underlydande som steg högt i graderna, och hans senare tag präglades av denna ungdomsarbetsfarenhet. Där hittade han även sin fru. Kekkonen skrev sitt laudaturarbete om polisens agent i motståndarsidans led och hade för avsikt att ännu disputerat i ämnet. Moskva såg han för första gången i oktober 1926 i samband med en inspektion av säkerheten vid den finska ambassaden. Den var skral. Kekkokens iver gjorde att han till slut råkade i onåd hos sin chef och lämnade DC.

DC snubblade år 1936 över vissa av sina egna promemorior, där icke-kommunistiska politiker stämplades som blåögda i fråga om den folkfront som kommunisterna arbetade för. Distributionen var stor och promemoriorna läckte ut. I den rödmylleregierung av SDP och agrarförbundet som kom till makten våren 1937 saknade DC ryggstöd. Vid ingången av 1938 ändrades namnet till Statspolisen (Stapo) och myndigheten omorganiserades. Riekki blev tvungen att avgå.

Krigsåren utgjorde en utmaning av första klass, i synnerhet den oroliga mellankrigsperioden och fortsättningskriget, då samarbetet med Tyskland intensifierades. Stapo tog modell av Gestapo, och de som förhördades överlevde inte ens alla gånger. Under ledning av sin chef »

BILD: Fotoalbum
av Martti Riekki

Personal från
Skyddspolisen
med sina bilar
år 1931.

Arno Anthoni överlämnade Stapo även aktivt människor till tyskarna. Efter kriget drog sig vissa som varit delaktiga i dessa förehavanden undan till Sverige och t.o.m. ända till Venezuela.

När det hade blivit fred stod det klart att Stapo skulle förändras. Först gjordes planer på en helt ny säkerhetspolis för republiken, men sedan bestämde man sig för att använda den gamla myndigheten som stomme. Inrikesministern i den regering med de tre stora som kom till makten efter valet våren 1945, kommunisten **Yrjö Leino**, drev i maj igenom ett byte av Stapos ledning. Till biträdande chef utsågs FKP:s ordförande **Aimo Aaltonen**, och under hans ledning byttes nästan hela personalen ut. Det var enkelt eftersom det vid den tiden inte fanns ordinarie tjänstemän i huset. Så uppstod Stapo II, dvs. Röda Stapo. Fronten vändes mot högern, som var den nya motståndaren.

På grund av svag yrkeskompetens och brist på stöd från de övriga myndigheterna blev Röda Stapos framgångar obetydliga. Den största utredningen, vapensmusselaffären, sköttes av ett enkom för ändamålet inrättade organ (s.k. Ministeriets för inrikesärenden undersökningsorgan). Stapos stöd bland regeringens icke-kommunister hade sinat år 1947 och en kommitté under ledning av landshövding **Ahlbäck** tillsattes för att undersöka myndighetens förehavanden.

Röda Stapo hade nära relationer till de ryska underrättelseorganen i synnerhet under den eldfångda våren 1948. Tjänstemän från Stapos militärbyrå fortsatte med spionageuppgifter för den sovjetiska militära underrättelseverksamheten. Vissa av Stapos handlingar gällande underrättelseverksamheten under kriget verkar ha hamnat i KGB:s arkiv i Petroskoj.

Efter valet sommaren 1948 petades kommunisterna ur regeringen. **Fagerholms** socialdemokratiska minoritetsregering lade ner Statspolisen och inrättade en helt ny myndighet: Skyddspolisen. Även om myndigheten blev kvar i samma hus och också den nya organisationens tjänstemän fick gå under benämningen ochrana var brytningen tydlig. ■

SKYDDSPOLISEN

Bangatan 12, 00120 Helsingfors, Finland // +358 295 480 131 // www.supo.fi